

บทที่ ๒

แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยครอบครัวที่มีผลต่อพฤติกรรมเชิงคุณธรรมของเด็กในครอบครัวชาวพุทธ” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีดังต่อไปนี้

๑. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวชาวพุทธ
๒. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเชิงคุณธรรมของเด็กในครอบครัวชาวพุทธ
๓. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเลี้ยงดูที่มีผลต่อพฤติกรรมเชิงคุณธรรมของเด็กในครอบครัวชาวพุทธ
๔. การวัดพฤติกรรมเชิงคุณธรรมของเด็ก
๕. ทฤษฎีการใช้เหตุผล
๖. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๗. กรอบแนวความคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวชาวพุทธ

การเลี้ยงดูลูกให้เติบโตใหญ่ และบรรลุผลตามความหวังของพ่อแม่ นั้น เป็นทั้งศิลปะและภาระที่อาจกล่าวได้ว่ากระทำ ได้ยากที่สุดในชีวิตของพ่อแม่ ไม่มีกฎเกณฑ์ใดที่จะนำมาใช้ตัดสินแบบอย่างของพ่อแม่ที่ดีที่สุดตลอดจนตัดสินว่าวิธีการเลี้ยงดูแบบใดจะสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายของพ่อแม่ได้มากที่สุด ทั้งนี้เพราะว่าวิถีชีวิตของแต่ละคนแต่ละครอบครัวมีความแตกต่างกัน ความแตกต่างของวิถีชีวิตอาจจะขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมาย ความเชื่อมั่น ข้อจำกัด มาตรฐานและหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ของแต่ละครอบครัว จึงไม่สามารถจะกล่าวได้ว่า วิธีการเลี้ยงดูแบบใดดีที่สุด แต่ละครอบครัวอาจมีวิธีการเลี้ยงดูลูกที่เหมาะสมที่แตกต่างกันไป ความแตกต่างของรูปแบบอันเหมาะสมในการเลี้ยงดูลูก จะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลักหลายประการด้วยกัน คือ

๒.๑.๑ ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู

ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูเด็กนั้นได้มีนักวิชาการหลายท่าน ได้เสนอความหมายของการอบรมเลี้ยงดูไว้ดังนี้

การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง วิธีการที่ผู้ใหญ่ในครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยบิดามารดา และบุคคลอื่น ๆ ปฏิบัติต่อเด็ก เพื่อสนองความต้องการที่จำเป็นของเด็กทั้งทางร่างกาย และจิตใจ เพื่อให้เด็กมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี รวมทั้งการให้การแนะนำสั่งสอนฝึกอบรมให้เด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสม

สุรางค์ ไคว์ตระกูล^๑ ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่พ่อแม่ หรือผู้ที่มีหน้าที่ดูแลเด็ก ได้อบรมสั่งสอนเด็กในฐานะที่เป็นบุคคลแรกที่ใกล้ชิดในกระบวนการสังคม ประกิต โดยการวางรากฐานและตั้งความหวังของพฤติกรรมต่าง ๆ และใช้รางวัลและโทษ เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมตามคาดหวัง พฤติกรรมที่จะส่งเสริมหรือคัดค้านขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของสังคม

อำไพพรรณ ปัญญาโรจน์^๒ ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู คือการดูแล การแนะนำ สั่งสอน อบรมและฝึกหัดขัดเกลาที่มุ่งให้เด็กประพฤติดี มีระเบียบวินัย รู้จักควบคุมตนเอง มีความรับผิดชอบ รู้ผิด รู้ชอบ รู้สิ่งที่ควร และไม่ควรประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดการพัฒนาทางกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และจริยธรรม

จากความหมายของการอบรมเลี้ยงดูที่กล่าวมาทั้งหมด สามารถสรุปได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูเด็กหมายถึง การที่ผู้เลี้ยงดูปฏิบัติต่อเด็ก ถึงลักษณะและวิธีการต่างๆ ที่ใช้ในการเลี้ยงดูดูแลเด็ก อบรมสั่งสอนเด็กและมีปฏิสัมพันธ์กับเด็ก รวมทั้งการปฏิบัติตัวของผู้เลี้ยงดูเด็ก เพื่อให้เด็กมีความประพฤติและบุคลิกภาพที่เหมาะสม สามารถเจริญเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

๒.๑.๒ ลักษณะการอบรมเลี้ยงดู

ทิตินา แคมมณี และคณะ^๓ ได้ศึกษาถึงลักษณะการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีไทย สามารถสรุปได้เป็น ๑๐ แบบ ดังนี้

^๑ สุรางค์ ไคว์ตระกูล, **จิตวิทยาการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๓๙.

^๒ อำไพพรรณ ปัญญาโรจน์, **การอบรมเลี้ยงดูเด็ก**, (ภาควิชาคหกรรมศาสตร์คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๔๒), หน้า ๔.

^๓ ทิตินา แคมมณี และคณะ, **หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย, โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย**, (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (ม.ป.ท.), ๒๕๓๖), หน้า ๙ - ๑๒.

๑. แบบให้อิสระเชิงควบคุม เป็นการที่ผู้ใหญ่ให้อิสระแก่เด็กในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเอง เพื่อให้เด็กสามารถช่วยเหลือตนเอง และเป็นการลดภาระของผู้ใหญ่ลง เช่นการให้กินข้าวเอง ให้แต่งตัวเอง โดยผู้ใหญ่จะคอยควบคุมและดูแลความปลอดภัยอยู่ห่าง ๆ เนื่องจากความอิสระจะมีน้อยลงเมื่อเด็กไปอยู่ที่ศูนย์เด็ก โดยเด็กจะต้องปฏิบัติตามตารางสอนที่กำหนดจะเล่นในเมื่อถึงเวลาเล่น และเด็กจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตแบบใหม่ที่ต่างจากวิถีชีวิตที่อยู่บ้าน

๒. แบบควบคุมเชิงละเอียด ลักษณะการเลี้ยงดูแบบนี้ผู้ใหญ่จะคอยควบคุมดูแลให้เด็กได้กินอยู่ในสายตาผู้ใหญ่ แต่ไม่เป็นการควบคุมตลอดกระบวนการ ถ้าพฤติกรรมใดที่บอกเด็กหรือห้ามเด็กแล้ว เด็กนั่งเฉยหรือยังทำอยู่ ผู้ใหญ่บางครั้งก็ยังคงเฉยปล่อยให้เด็กทำไป บางครั้งก็เข้มงวดขึ้นกับอารมณ์ของผู้ใหญ่ ทำให้เด็กสับสน แต่เมื่อเด็กไปโรงเรียน / ศูนย์เด็กแล้ว เด็กจะได้รับการควบคุมตลอดกระบวนการมากกว่าอยู่ที่บ้าน

๓. แบบยอมรับแบบไม่แสดงออก ลักษณะการเลี้ยงดูแบบนี้ผู้ใหญ่จะให้การยอมรับเด็กโดยไม่แสดงออกอย่างชัดเจนทางพฤติกรรม เมื่อเด็กยังเล็กจนอายุได้ประมาณ ๓ ขวบ ผู้ใหญ่จะแสดงความรักโดยกอดรัดจับ แต่เมื่อโตขึ้นการสัมผัสทางกายจะลดน้อยลง การแสดงความรักและการยอมรับจะเปลี่ยนจากการสัมผัสและสัมผัสทางกายเป็นการแสดงออกทางวาจา และการกระทำเมื่อเด็กมีพฤติกรรมในทางที่ดีเป็นที่พอใจของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่มักไม่ให้การชมเชย บางทีการเฉยหรือนิ่งของผู้ใหญ่ถือว่าการแสดงการยอมรับเด็ก แต่ถ้าการกระทำไม่เป็นที่พอใจ ผู้ใหญ่จะตักเตือน ดู ว่า หรือสั่งสอน สภาพการณ์นี้เริ่มเปลี่ยนแปลงเมื่อเด็กไปศูนย์เด็ก ถ้าครูหรือผู้ดูแลเด็กจะให้คำชมเชย หรือยกย่องทางวาจามากขึ้น เมื่อเด็กมีพฤติกรรมที่น่าพึงพอใจ

๔. การเป็นแบบอย่าง ลักษณะการเลี้ยงดูแบบนี้ผู้ใหญ่จะให้เด็กเรียนรู้จากการเลียนแบบพฤติกรรมผู้ใหญ่ซึ่งมีทั้งพฤติกรรมทางบวก เช่น การแสดงความมีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ และพระสงฆ์ การช่วยเหลือกันในหมู่เพื่อนบ้าน ส่วนพฤติกรรมทางลบก็มี เช่น การพูดไม่จริงหรือหลอกกันเห็นเป็นเรื่องสนุก การด่าทอทะเลาะวิวาท นอกจากนี้ยังมีพฤติกรรมที่ยังตัดสินใจไม่ได้ว่า ถ้าเด็กเลียนแบบแล้วจะให้คุณหรือโทษอย่างไร เช่น การบนบานศาลกล่าวและการเชื่อถือโชคลาง เป็นต้น

๕. แบบให้เด็กสัมผัสกับสภาพแวดล้อม โดยผู้ใหญ่จะพาเด็กไปร่วมกิจกรรมต่างๆ เด็กจะเกิดการเรียนรู้ตามธรรมชาติ เด็กได้เรียนรู้จากการสัมผัสและสัมผัสกับสภาพแวดล้อมทั้งที่เป็นบุคคล สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สภาพแวดล้อมทางจิตวิญญาณและสภาพแวดล้อมทางวัตถุ เป็นต้น เด็กได้สัมผัสประสบการณ์ต่างๆ จากการทำกิจวัตรประจำวัน การสังเกต และเรียนรู้

บทบาทของตนในครอบครัว การเรียนรู้โดยมีส่วนร่วมในพิธีกรรมที่เกี่ยวกับศาสนาและการทำมาหากิน การเรียนรู้จากการเล่นจากเพื่อนเล่น และจากการเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ การเรียนรู้ของเด็กเป็นไปตามธรรมชาติ

๖. แบบใช้พฤติกรรมทางวาจาอย่างมากและแสดงผลน้อย ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ผู้ใหญ่มักใช้พฤติกรรมทางวาจาโดยการบอก การออกคำสั่ง การห้าม การตักเตือน การหลอกการขู่ และดุคำ พ่อแม่ผู้ดูแลเด็ก และครูที่โรงเรียนใช้พฤติกรรมทางวาจามากเหมือน ๆ กัน วิธีการพูดของผู้ใหญ่มีการชี้แจงเหตุผลน้อย

๗. แบบใช้อำนาจในการอบรมเลี้ยงดู ผู้ใหญ่ใช้อำนาจทั้งทางวาจาและท่าทาง เมื่อเด็กทำสิ่งใดที่ผู้ใหญ่ไม่พอใจ ผู้ใหญ่จะดุคำหรือลงโทษเด็กด้วยการตี หรือดราวงวัล การใช้อำนาจของผู้ใหญ่ขึ้นอยู่กับอารมณ์ ถ้าผู้ใหญ่อารมณ์ไม่ดีจะใช้อำนาจมากและรุนแรงกว่าเวลาอารมณ์ดี เด็กเล็กจะได้รับโทษน้อยและรุนแรงน้อยกว่าเด็กโต ครูหรือผู้ดูแลเด็กในศูนย์เด็กก็ใช้อำนาจเช่นเดียวกันเมื่อออกคำสั่งคาดหวังว่าเด็กต้องปฏิบัติตาม ส่วนใหญ่เด็กสามารถรับคำสั่งและเชื่อฟังดี

๘. แบบไม่คงเส้นคงวา ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กผู้ใหญ่จะแสดงพฤติกรรมทั้งทางวาจาและกระทำไม่คงเส้นคงวา ขึ้นอยู่กับอารมณ์ของผู้ใหญ่ ถ้าผู้ใหญ่อารมณ์ดีจะแสดงออกอย่างหนึ่ง แต่ถ้าอารมณ์ไม่ดีก็จะแสดงออกอีกแบบหนึ่ง พ่อแม่อบรมสั่งสอนเด็กโดยใช้อารมณ์ค่อนข้างมาก ไม่ค่อยสนใจสาเหตุของพฤติกรรมที่เป็นปัญหาเหล่านั้นด้วย

๙. แบบมีผู้ดูแลหลายคน จะพบว่าครอบครัวในชนบทยังมีลักษณะของครอบครัวขยาย ญาติผู้ใหญ่จะมีส่วนในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก รวมทั้งพี่ก็เป็นผู้มีส่วนได้เลี้ยงนึ่งของตนเองด้วยและบางครั้งเพื่อนบ้านก็เป็นผู้มีบทบาทสำคัญ

๑๐. แบบพ่อแม่สนองความต้องการของเด็กเปลี่ยนแปลงไปตามวัย วุฒิภาวะและเพศของเด็ก ลักษณะการเลี้ยงดูของพ่อแม่ก็จะมี ความแตกต่างไปตามตัวแปรดังกล่าวด้วย เช่น พ่อแม่จะกอดรัดสัมผัสทางกายอย่างใกล้ชิดกับเด็กเล็กๆ แต่เมื่อเด็กอายุมากขึ้นพ่อแม่ก็จะเปลี่ยนวิธีแสดงความรักเป็นการใช้คำพูดเพื่อแสดงความห่วงใยแทนการกอดรัดทางกาย นอกจากนี้ก็มีการแสดงคำพูดถึงเหตุผลร่วมด้วยหรือไม่ใช้เหตุผลเลยก็มี และการเลี้ยงดูเด็กหญิงพ่อแม่ก็จะอบรมสั่งสอนในเรื่องกิริยามารยาท และการฝึกให้ช่วยงานบ้านเป็นสำคัญ ส่วนเด็กชายก็จะปลูกฝังให้มีความเข้มแข็งและอดทน เป็นต้น

๒.๑.๓ หลักสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

ศรีเรือน แก้วกังวาล^๑ ได้กล่าวถึงหลักสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก เป็นสิ่งที่บิดามารดาควรพึงระมัดระวังเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน อาจมีเคล็ดลับบางประการซึ่งบิดามารดาควรตระหนัก ไว้ดังต่อไปนี้

๑. ในครอบครัวสมัยใหม่พ่อแม่มักทำงานนอกบ้าน ลูกก็ไปโรงเรียน พ่อแม่ไม่ให้เวลากับเด็ก ทำให้ครอบครัวขาดความสัมพันธ์ใกล้ชิด ขาดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ดังนั้นวันหยุดควรเป็นวันของครอบครัว พ่อแม่ลูกควรมีกิจกรรมร่วมกัน นอกจากนั้น พ่อแม่ควรมีเวลาแสดงความรักต่อลูกและลูกแสดงต่อพ่อแม่ เช่น เวลาที่พ่อแม่เล่านิทานให้ลูกฟัง เวลาที่ลูก-พ่อแม่เรียนรู้กันและกัน เป็นต้น

๒. การลงโทษเด็ก เด็กก็เหมือนผู้ใหญ่ที่มีโอกาสทำผิดตั้งแต่เบาจนถึงหนัก ผู้ใหญ่ควรลงโทษ เพราะหากไม่ลงโทษเด็กอาจทำผิดจนเป็นนิสัยแก้ได้ยาก เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ แต่การลงโทษทำโดยการเขี่ยตีนหรือไม่เป็นเรื่องที่มีการโต้แย้งกันอยู่เสมอ สิ่งที่พ่อแม่ควรสังวรก็คือเมื่อจำเป็นต้องลงโทษเด็กอย่าลงโทษรุนแรงเกินกว่าเหตุ วิธีลงโทษที่ดีที่สุดคือ ชี้แจงเหตุผลที่เด็กต้องถูกลงโทษ การลงโทษโดยใช้อารมณ์กับเด็กแต่ประการเดียว ส่วนใหญ่ไม่สามารถแก้พฤติกรรมที่ผิด ๆ ของเด็กได้ มีหน้าซ้ำอาจเป็นผลร้ายเป็นการยั่วยุให้เด็กทำผิดซ้ำ ๆ อีก หรืออาจเป็นแบบอย่างที่เราที่สุดให้เด็กเลียนแบบหรือกลายเป็นผู้ใหญ่ที่ใช้แต่อารมณ์ในการ แก้ไขปัญหาชีวิตในภายภาคหน้า

๓. ให้โอกาสเด็กเจรจาโต้แย้ง เด็กไม่ใช่ตุ๊กตาที่ผู้ใหญ่มีไว้สำหรับชมเชยหรือไชลานพ่อแม่ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เจรจา สื่อสารโต้แย้ง ให้เหตุผลตั้งแต่อายุน้อย เด็กจะไม่เรียนรู้ที่จะเป็นผู้ฟังและผู้พูดที่ดีมีเหตุผลและมีความหมาย หากเขาขาดโอกาสเป็นผู้พูดแสดงความรู้สึก และความคิดเห็น โดยเขาถูกจำกัดให้ต้องเป็นแค่ผู้ฟัง รับคำสั่งอย่างเดียว

๔. ปกป้องเด็กพอประมาณ โลกของเด็กเป็นโลกที่สวยงาม สนุกสนานแต่ก็เป็นโลกที่มีความกลัว ความกังวล ความไม่เข้าใจ ความระแวงสงสัยปนอยู่ด้วย พ่อแม่ไม่ควร คุ่มครองและปกป้องเด็กจากโลกแห่งความจริงตลอดเวลา เด็กจะกลายเป็นคนอ่อนแอและจะโตเป็นผู้ใหญ่ที่ไม่สามารถทนความทุกข์ ความไม่สมปรารถนาซึ่งเป็นสัจธรรมหนึ่งของชีวิตจริงได้

^๑ ศรีเรือน แก้วกังวาล, **จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๔๐๖-๔๐๗.

๕. อย่าปล่อยให้เด็กรับผิดชอบตนเองเร็วและมากเกินไป พ่อแม่ส่วนมากจะปลอบปลื้มถ้าเด็กสามารถพึ่งตนเองและทำอะไร ๆ ได้สำเร็จ แต่อย่าเร่งรัดเด็กให้รับผิดชอบหรือประสบผลสำเร็จเร็วเกินความพร้อมของเด็กทางร่างกาย อารมณ์ สังคม จะมีผลร้ายปลายมือ

๖. อย่าตีตรา (Label) เด็ก เช่น “ขี้เกียจ” “โง่” “ดื้อด้าว” พ่อแม่ที่เริ่มตีตราลูกในทางลบ กำลังสร้างสัมพันธภาพทางลบกับลูกแล้วทำให้ลูกเป็นดังเช่นที่พ่อแม่ตีตรา มีคำกล่าวในจิตวิทยาเด็กว่า เด็กเติบโตเพื่อเป็นอย่างไรตามสภาพแวดล้อมรอบข้างตัวเขาในวัยเด็ก ถ้าเด็กเติบโตท่ามกลางเสียงหัวเราะ รักและเอาใจใส่ เขาก็เรียนรู้ที่จะหัวเราะ รักและเอาใจใส่ผู้อื่น ถ้าเขาเติบโตในบรรยากาศของการทุบตี และความรุนแรง เขาก็จะเรียนรู้ที่จะทำร้าย รุนแรง และหยาบคาย ถ้าเขาเติบโตมาด้วย “ตรา” ที่พ่อแม่ประทับให้เขาตลอดเวลาตั้งแต่วัยเด็ก เขาก็เรียนรู้ที่จะเป็นอย่างที่พ่อแม่ตีตราให้เขาเป็นเช่นนั้นไปจนโต

๗. อย่ารุนแรงกับเด็ก (Child Abuse) พ่อแม่ที่ทำอะไรรุนแรงกับลูกโดยทางกาย (เช่น ทำโทษ) ทางอารมณ์ (ด่า, ว่า) หรือโดยการทอดทิ้งอย่างรุนแรงมีผลคือ ทำให้เด็กไม่สามารถสร้างสัมพันธกับผู้อื่นได้ ไม่รักตนเองและไม่รักผู้อื่น เด็กที่ถูกกระทำอย่างรุนแรงจากพ่อแม่มีภาพพจน์ทางลบต่อตัวเองและต่อผู้อื่น อาจหาทางออกโดยติดยาเสพติด หนีออกจากบ้าน พ่อแม่อาจใช้อารมณ์กับลูกได้บ้าง เพราะเหนื่อยกับเครียด แต่อย่ามาลงที่เด็กอย่างรุนแรง

สุชา จันท์แอม^๑ ได้ศึกษาหลักสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูเด็กว่าควรมีข้อคำนึงถึงดังต่อไปนี้

๑. การอบรมเลี้ยงดูเด็กควรจะให้เหมาะสมกับความสามารถและวัยของเด็ก กล่าวคือ การไม่เคียดเขี้ยเด็กในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจนเกินไปหรือเด็กไม่สามารถจะกระทำได้ ซึ่งอาจจะทำให้เด็กเกิดความกังวลและอาจเกิดความโกรธได้

๒. บิดามารดาไม่ควรรักเด็กจนเกินไป โดยพ่อแม่ไม่ควรตามใจเด็กจนเกินไป หรือปล่อยปละละเลยในเรื่องที่จะกวดขันเพราะจะทำให้เด็กไม่พัฒนาตามวัย

๓. บิดามารดาและผู้ใหญ่ที่มีส่วนในการอบรมเลี้ยงดูควรมีความเห็นคล้ายกัน ซึ่งในการอบรมเลี้ยงดูเด็กบางครั้งการขัดแย้งกันจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกสับสน และเด็กจะเลือกเชื่อฟังผู้ใหญ่ที่เข้าข้างตนเอง

๔. การอบรมเลี้ยงดูเด็กควรมีการทำอย่างสม่ำเสมอ ผู้ใหญ่ไม่ควรใช้อารมณ์ในการอบรมควรใช้เหตุผลและมุ่งให้เด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสม

^๑ สุชา จันท์แอม, **จิตวิทยาพัฒนาการ**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๖), หน้า ๑๑๓-๑๑๔.

๕. คำนึงถึงสภาพแวดล้อม สังคม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่เด็กจะเติบโตขึ้นมา โดยมุ่งให้เด็กได้รู้จักสภาพแวดล้อมที่แท้จริงและสามารถปรับตัวได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ กัน

๖. การเลี้ยงดูเด็กไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่แท้จริงแล้ว ไม่มีแบบแผนและวิธีการที่ตายตัวแต่จะขึ้นอยู่กับครอบครัว

๒.๑.๔ การอบรมเลี้ยงดูตามกฎแห่งระบบครอบครัว

การอบรมเลี้ยงดูตามกฎแห่งระบบครอบครัว จะดำรงอยู่ได้ต้องมีวิถีปฏิบัติที่เป็นรูปแบบแน่นอน หรือที่เรียกว่า “กฎ” คอยควบคุมอยู่ โดยเฉพาะกฎแห่งโครงสร้าง และกฎแห่งหน้าที่ ครอบครัวก็เช่นกัน เมื่อบุคคลมาอยู่ร่วมกันก็ต้องมีการกำหนดกฎขึ้นมา อาจเป็นการกำหนดโดยชัดเจน (Explicit Rule) มีการปรึกษากันว่าในบ้านควรมีกฎอะไรบ้าง เช่น พ่อแม่วางกฎว่า ลูกจะต้องกลับบ้านทันทีหลังเลิกเรียน เป็นต้น แต่กฎส่วนใหญ่ในครอบครัวไม่มีการกำหนดชัดเจน (Implicit Rule) คือ ไม่มีการพูดคุยตกลงกัน แต่เป็นที่เข้าใจและยอมรับกันโดยปริยาย เช่น กฎที่ว่า ลูกต้องเชื่อฟังพ่อแม่ หรือความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างพ่อกับลูกเป็นสิ่งที่ต้องห้าม ครอบครัวแต่ละครอบครัวมีวิถีปฏิบัติที่เป็นรูปแบบแน่นอน แม้ในครอบครัวที่มีปัญหายุ่งเหยิงก็จะมีวิถีปฏิบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะวิถีปฏิบัติหรือกฎเหล่านี้มีขึ้นเพื่อควบคุมให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวเป็นไปในขอบเขตหนึ่งและไม่ให้เกินเลยไปกว่านั้น จนทำให้ครอบครัวเสียสมดุลได้ กฎต่าง ๆ ภายในครอบครัวจะต้องมีความยืดหยุ่น และเปลี่ยนแปลงไปตามพัฒนาการแต่ละระยะ ปัญหาจะเกิดขึ้นเมื่อครอบครัวไม่มีความยืดหยุ่นเพียงพอ ไม่ยอมปรับเปลี่ยนกฎให้เหมาะสมกับสภาวะและกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป

การอบรมเลี้ยงดูมีหลายรูปแบบแต่ละแบบจะส่งผลไปสู่บุคลิกภาพและพฤติกรรมแตกต่างกันไปผู้วิจัยขอเสนอรายละเอียด ดังนี้

ภิรมณ์ ศรีเพชร ได้กล่าวถึง เอกลักษณ์ของความเป็นไทย ที่ควรปลูกฝังให้เด็ก และเยาวชน ๒ ประการ คือ

๑. มรดกทางวัฒนธรรม ประกอบด้วยสถาบันที่สำคัญ ๓ สถาบัน ได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ที่คนไทยจงรักภักดี นอกจากนี้ยังมีสิ่งที่บ่งบอกความเป็นไทยที่ ชัดเจน คือ ภาษาไทย วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีไทย วิถีชีวิตแบบไทย ภูมิปัญญาไทย มารยาทไทย

๒. คุณธรรมของความเป็นไทย ได้แก่ ความอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักเด็กและผู้ใหญ่ความกตัญญูรู้คุณ ความมีน้ำใจ ความประหยัดและนิยมไทย^๑

สุมน อมรวิวัฒน์ และคณะ พบว่า ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยปัจจุบันกำลังเปลี่ยนแปลง จากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม อิทธิพลของความเจริญทางวัตถุกำลังแพร่ไปอย่างรวดเร็ว จากเมืองสู่ชนบทรวมทั้งอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีผลกระทบต่อประสพการณ์ การเรียนรู้ของเด็ก และวิธีการอบรมเลี้ยงดู เครื่องเล่นพลาสติกสีฉูดฉาด และเป็นพิษ เช่น ปืน มีดพลาสติก ซึ่งทำให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง รายการต่อสู้กันล้มตายเลื่อนกลาดในโทรทัศน์ ตลอดจนการโฆษณาสินค้าได้เกิดผลกระทบต่ออย่างเห็นได้ชัด ต่อแนวคิดและพฤติกรรมเด็กความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกที่ เริ่มเปลี่ยนแปลงไป การอพยพจากชนบทเข้าสู่ตัวเมืองเพื่อทำงานรับจ้างในโรงงาน ได้ทำให้พ่อแม่เริ่มต้องทิ้งลูกไว้ กับตายาย ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับสิ่งแวดล้อมทางบุคคล และสิ่งแวดล้อมทางจิตวิญญาณ กำลังน้อยลง เด็กในทศวรรษหน้าจะใช้เวลาส่วนใหญ่ ในการดูโทรทัศน์ เล่นวีดีโอเกม และอ่านการ์ตูนที่มีได้ส่งเสริมการเรียนรู้มากนัก^๒

รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูลูก จะมีหลายรูปแบบต่าง ๆ กัน ซึ่งแต่ละรูปแบบจะมีผลโดยตรงกับบุคลิกภาพ และมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่าง พ่อแม่กับลูก ทำให้เกิดบรรยากาศในครอบครัวมีความแตกต่างกันไป ดังนี้

๑. บรรยากาศแบบอิตาเลียนคือ ครอบครัวให้สิทธิขาดแก่พ่อ พ่อมีอำนาจสิทธิขาดทุกอย่างภายในบ้าน แม้กระทั่งการตัดสินใจแทนสมาชิกในครอบครัว พ่อจะสร้างกฎเกณฑ์ให้สมาชิกในครอบครัวปฏิบัติตาม แม่มีหน้าที่เป็นแม่บ้าน แต่อาจมีส่วนร่วมคิดร่วมตัดสินใจคู่กับพ่ออยู่บ้าง ลูกถูกปิดกั้นความคิดเห็น พ่อแม่เท่านั้นที่มีสิทธิขาดทุกอย่างในบ้านซึ่งอยู่ในรูปแบบผู้ปกครอง การแสดงออกจะปรากฏในลักษณะ การห้ามปราม การออกคำสั่งแบบเผด็จการ ไม่ชี้แจงเหตุผลส่วนใหญ่พบในครอบครัวแถบเอเชียที่มีบรรยากาศเช่นนี้

๒. บรรยากาศแบบให้เสรีภาพสุดขีด คือ พ่อแม่ต่างก็มีภาระหน้าที่จนไม่มีเวลาให้ครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกห่างเหิน บางทีพ่อแม่คิดว่า เด็กมีเชื้อสายดีก็จะได้ดี

^๑ ภิรมณ์ ศรีเพชร, “ความเป็นไทย”, ในเอกสารการประชุมเชิงปฏิบัติการ, **โครงการพัฒนาจิตพิสัยในระบบการเรียนการสอน**, (สำนักงานคณะกรรมการ : วัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

^๒ รายงานการวิจัยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **สำนักนายกรัฐมนตรี**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐๕.

เองทำให้เด็กก่อนการอบรม เด็กประเภทนี้หากพ่อแม่มีฐานะดี จะได้รับการปรนเปรอด้วยเงินทอง โดยพ่อแม่มีความคิดว่าเงินทองทดแทนความรัก ความเอาใจใส่ของตนที่มีที่มีต่อลูกได้ การแสดงออกจะปรากฏในลักษณะ ลูกจะมีความห่างเหินกัน การพูดคุย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การรับฟังปัญหาภายในครอบครัว มีโอกาสเกิดขึ้นได้น้อยมาก

๓. บรรยากาศแบบประชาธิปไตย คือ บรรยากาศของครอบครัวจะเป็นบรรยากาศที่ดี สร้างสรรค์ชีวิตแก่เด็ก พ่อแม่ร่วมมือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการอบรมเลี้ยงดูลูก เปิดโอกาสให้ลูก ได้แสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจในการวางแผนชีวิตครอบครัวตามสมควร ซึ่งพ่อแม่ยังต้องแสดงบทบาทความเป็นพ่อแม่ที่มีความปรองดองต่อกัน รู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว ร่วมกันรับผิดชอบภารกิจต่าง ๆ ในครอบครัว ไม่เอาวัดเอาเปรียบกัน การแสดงออกของพ่อแม่เช่นนี้ จะสร้างความประทับใจ และเป็นแบบแม่พิมพ์ของลูกผลก็คือ ลูกจะรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย เชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงออก กล้าเผชิญความจริงกล้ารับผิดชอบ มีความเสียสละ รู้จักการให้อภัยคนอื่น^๑

อำไพพรรณ ปัญญาโรจน์ ได้ให้ความหมาย ของการอบรมเลี้ยงดู คือการดูแล การแนะนำ สั่งสอน อบรมและฝึกหัดขัดเกลาที่มุ่งให้เด็กประพฤติดี มีระเบียบวินัย รู้จักควบคุมตนเอง มีความรับผิดชอบ รู้ผิด รู้ชอบ รู้สิ่งที่ควร และไม่ควรประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดการพัฒนาทางกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และจริยธรรม^๒

๒.๒ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเชิงคุณธรรมของเด็กในครอบครัวชาวพุทธ

๒.๒.๑ ความหมายพฤติกรรมเชิงคุณธรรม

ความหมายของคำว่าคุณธรรมนี้ มีนักการศึกษาหลายท่าน ได้เสนอแนวคิดซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ได้แก่

ราชบัณฑิตยสถาน^๓ ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ว่า คุณธรรม หมายถึงสภาพคุณงามความดี

^๑ วันทนีย์ วาสิกะลิน และคณะ, **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเพศศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๐.

^๒ อำไพพรรณ ปัญญาโรจน์, **การอบรมเลี้ยงดูเด็ก**, หน้า ๔.

^๓ ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., ๒๕๔๒), หน้า ๒๕๓.

กรมการศาสนา^๑ ให้ความหมายของคุณธรรม ว่า หมายถึง สิ่งที่มีคุณค่า มี ประโยชน์ เป็นความดี เป็นมโนธรรม เป็นเครื่องประดับประคองใจให้เกลียดความชั่ว กลัวบาป ใฝ่ ความดี เป็นเครื่องกระตุ้นผลักดันให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบ เกิดจิตสำนึกที่ดี มีความสงบเย็นภายใน และเป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝังโดยเฉพาะ เพื่อให้เกิดขึ้นและให้เหมาะสมกับความต้องการในสังคมไทย

ชัยณรงค์ ศรีสุข^๒ คุณธรรม คือ คุณงามความดีที่บุคคลสั่งสมไว้ในตนเอง และมี พฤติกรรมที่ทุกสังคมยอมรับตัดสินตามกฎเกณฑ์ว่า ถูก ผิด ดี ชั่ว ควรและไม่ควรทำ

นลิน เรืองบุตร^๓ ให้ความหมายของคุณธรรมว่า เป็นคุณภาพทางศีลธรรมเฉพาะ อย่าง หรือนิสัยดี หรือเป็นความดีเลิศเฉพาะอย่างในเรื่องเกี่ยวกับศีลธรรม เช่น ความยุติธรรม ความกรุณา

ประภาศรี สีหอำไพ^๔ กล่าวว่า คุณธรรม คือ หลักธรรมที่สร้างความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดี ในทางศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม มีหลักปรัชญาเดียวกัน คือ เป็นหลักปฏิบัติคุณงามความดี คุณธรรมที่ว่านี้มีเนื้อหาครอบคลุมเรื่องความดี ความสุข และการกำหนดคุณค่าของคุณธรรม

สมเดช ใจหวัง^๕ คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีที่มนุษย์ประพฤติปฏิบัติจนเป็น นิสัย ทั้งทางกาย วาจาและใจ

ไสว คุณโน^๖ แบ่งคุณธรรมออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

^๑ กรมการศาสนา, กระทรวงวัฒนธรรม โครงการเมืองไทยคนดี. ค้นจาก [Hhttp://www.khondee/net/home/index.php](http://www.khondee/net/home/index.php) วันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๓.

^๒ ชัยณรงค์ ศรีสุข, คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอท่าป่อ จังหวัดหนองคาย, **รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม.**, (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๒), หน้า ๙.

^๓ นลิน เรืองบุตร, **การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน**, (กรุงเทพมหานคร : อักษรา พัฒนา, ๒๕๔๒), หน้า ๓๒-๓๓.

^๔ ประภาศรี สีหอำไพ, **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๔๓.

^๕ สมเดช ใจหวัง, **การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านไทร อำเภอไพรบึงจังหวัด ศรีสะเกษ, การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม.**, (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๗), หน้า ๒๓.

^๖ ไสว คุณโน, **การพัฒนาแผนการสอนโดยใช้หนังสือภาพการ์ตูนสี่ประกอบการสอน เรื่องความ อุดทน ความซื่อสัตย์สุจริต และความมีสัมมาคารวะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒, การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม.**, (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑.

๑. ค่านิยมที่ดีทุกอย่างที่ถูกสั่งสมในจิตใจของคน โดยผ่านประสบการณ์จากการได้สัมผัสทางอายตนะ ๖ อันได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มีพลังอำนาจที่จะชักนำให้คนประพฤติปฏิบัติและคิดในสิ่งที่ถูกต้องดีงามอยู่เสมอ

๒. หลักธรรมที่มีประโยชน์ต่อทั้งตนเอง ผู้อื่น และสังคม เป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติและคิดในสิ่งที่ถูกต้องดีงามอยู่เสมอ

คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจ เช่น ความเป็นผู้ไม่กล่าวเท็จโดยหวังประโยชน์ส่วนตนเป็นคุณธรรมประการหนึ่ง

คำว่า คุณ ภาษาบาลีแปลว่า ประเภท ชนิด ธรรม หมายถึง หลักความจริงหลักการในการปฏิบัติ ดังนั้น อาจอธิบายได้ว่า คุณธรรม คือ จริยธรรมที่แยกเป็นรายละเอียดแต่ละประเภท เช่น เมตตา กรุณา เสียสละ ซื่อสัตย์ อุดม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้หากผู้ใดประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ก็จะเป็นสภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจของผู้ผู้นั้น

คาร์เตอร์ กู๊ด^๑ (Good, 1973) ได้แยกแยะความหมายของคุณธรรม เป็น ๒ ประการ ความหมายแรก คือ ความดีงามของลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมที่ได้กระทำ ตามมาเป็นความเคยชิน ความหมายที่สอง คือ คุณภาพของบุคคลที่ได้กระทำ ตามความคิดและมาตรฐานของสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับหลักศีลธรรม

ลองแมน^๒ (Longman, 1978) ได้ให้ความหมายของคุณธรรม ไว้ ๒ ประการ ดังนี้

๑. คุณธรรม หมายถึง ความดี ความสง่า และความมีคุณค่าของนิสัยซึ่งแสดงออกโดยการประพฤติที่ถูกต้อง

๒. คุณธรรม หมายถึง คุณภาพที่ดีของอุปนิสัยของการประพฤติ

สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่มีคุณค่า มีประโยชน์ เป็นความดี เป็นมโนธรรม เป็นความคิดดีที่กระตุ้นให้มีการประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบที่ดีงามและสามารถจำแนกความถูกผิดได้ มีสติสัมปชัญญะ มีความรับผิดชอบซื่อสัตย์ มีอุปนิสัยความตั้งใจและสภาพคุณงามความดีที่กระทำแล้วส่งผลให้ชีวิตสงบสุขนิรันดร

^๑ Good, Carter V., *Dictionary of Education*, 2 nd ed, (New York : Mc Graw Hill book Co., 1973), p. 208.

^๒ Longman Dictionary of Contemporary English, London : Group, 1978, หน้า 1226.

๒.๒.๒ สาเหตุของพฤติกรรมของเด็ก

ในทางจิตวิทยา สาเหตุของปัญหา “พฤติกรรม” (Behavior) ซึ่งหมายถึง พฤติกรรมที่เป็นกิจกรรมที่เด็กได้แสดงออกมา จะรู้ได้ด้วยการสังเกตหรือใช้เครื่องมือตรวจสอบ จากการศึกษาพบว่า พฤติกรรมของมนุษย์ทุกวัย ที่แสดงออกนั้น จะต้องมิจุดมุ่งหมาย คือ มีเป้าหมายทุกครั้งที่จะกระทำลงไปนั้น หมายถึงว่า ผู้แสดงพฤติกรรมต้องการไปให้ถึงสิ่งที่ตนปรารถนา โดยมีหลักอยู่ ๓ ประการ คือ

- (๑) พฤติกรรมทุกอย่างต้องมีสาเหตุ (Causing)
- (๒) พฤติกรรมที่เหมือนกันอาจมาจากสาเหตุที่แตกต่างกันก็ได้
- (๓) พฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่จำเป็นต้องมาจากสาเหตุเพียงอย่างเดียว แต่อาจจะเกิดได้หลายสาเหตุก็มี

นักจิตวิทยาจึงสรุปสาเหตุของพฤติกรรมไว้ว่า เกิดจากความต้องการ ๒ อย่าง คือ ความต้องการทางร่างกาย และ ความต้องการทางสังคม

พระธรรมปิฎก^๑ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง พฤติกรรมที่เป็นปัญหาส่วนใหญ่ตามหลักพุทธธรรมมีสาเหตุมาจากแรงจูงใจทั้งเหตุปัจจัยภายในและภายนอก เช่น การกลัวถูกลงโทษ การอยากได้รางวัล อยากเด่น และความใฝ่ดีหรือความรักดี ดังความต่อไปนี้

(๑) การกลัวถูกลงโทษ (ภัย) หมายถึง เยาวชนนั้นกลัวว่าตนจะลำบากต่อภัยที่ตามมา จึงทำให้ต้องพากเพียร ขยัน และอดทนต่อสู้ เป็นแรงจูงใจให้เกิดพลังตรงข้าม คือ ความกล้า

(๒) อยากได้รางวัล (ตันทา, ฉันทะ) หมายถึง แรงจูงใจที่ทำให้เยาวชนอยากได้วัตถุสิ่งของบ้าง กำลังใจบ้าง ความสำเร็จบ้าง ทั้งจากตนเองและคนแวดล้อม แต่ถ้าอยากในทางเสียหายก็จัดเป็นตันทามีผลของการกระทำเป็นทุกข์ ให้โทษ เช่น อยากได้รถยนต์แต่ต้องปล้นเอา อาจต้องถูกจับหรือถูกฆ่าตาย เป็นต้น ส่วนความอยากได้ในทางดีก็มี เรียกว่า ฉันทะ เช่น อยากเรียนจบก็ต้องขยันอ่านหนังสือไม่เที่ยวดึก คบเพื่อนดี หมั่นทำความเข้าใจอยู่เสมอ ไม่ค้ำคา การบ้าน เป็นต้น แม้การทำงานก็ตาม ถ้าทำโดยพอใจ ตามความสามารถและได้รับผลตอบแทน คือ เงินเดือนบ้าง สวัสดิการบ้างนั้น ก็จัดเป็นฉันทะ คือ อยากในทางดี

(๓) อยากเด่น (มานะ) หมายถึง อยากเป็นคนเก่งเหนือคนทั้งปวง อยากเอาชนะคนอื่นใฝ่สูง แต่ไม่ปฏิบัติตนให้สมความอยากนั้น แต่ในทางดีนั้น มานะก็ทำให้คนหยิ่งในศักดิ์ศรีความ

^๑ พระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตฺโต), “การศึกษา : เครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา”, วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์, (ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๓, ๒๕๓๐), หน้า ๒๕ - ๒๘.

เป็นมนุษย์และไม่ยอมทำผิดกฎหมายบ้านเมืองก็มี เพราะถือว่าตนเป็นคนมีตำแหน่งสูง มีอำนาจ บารมี เกรงคนอื่นจะครหา

(๔) **อยากปรารถนาดี** (ธรรมชั้นทะ) หมายถึง อยากในการทำความดีทุกอย่าง เช่น อยากเรียนหนังสือให้เก่ง อยากทำงานให้เจริญก้าวหน้า อยากช่วยคนยากจน อยากแก้ปัญหาของ เยวชนให้ดียิ่งขึ้น อยากปราบปรามพวกมีอิทธิพลให้หมดไป เป็นต้น

สุชา จันท์เอม^๑ ได้กล่าวถึงสถาบันที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กโดยดูได้จากแบบ แบบแผนบุคลิกภาพพื้นฐานของเด็กนั้นว่า เป็นกระบวนการที่ถูกสร้างขึ้นมาจากมี ตัวกำหนดต่าง ๆ ดังนี้

๑. การเลี้ยงดูของพ่อแม่ ถ้าเด็กมีโภชนาการที่ดี สุขภาพแข็งแรง ไม่มีโรคติดต่อ ได้รับความรักและความอบอุ่นใจ เด็กก็จะเติบโตทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

๒. การศึกษาอบรม เป็นส่วนสำคัญยิ่งต่อพัฒนาการของมนุษย์ แม้บุคคลจะมีความสามารถทางสติปัญญาสูงจากพันธุกรรม แต่ถ้าขาดโอกาสที่จะได้เรียนรู้ ความสามารถทาง สติปัญญาจะไม่พัฒนาได้อย่างเต็มที่

๓. การเข้าสังคม สิ่งนี้สามารถทำให้เด็กมีพฤติกรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม เมื่อผู้ใหญ่ ทราบว่าเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ผู้ใหญ่ก็ไม่ควรตีค่าของเด็กว่าใครดีกว่าใคร แต่ละคน อาจมีคุณค่าต่อสังคมเท่าเทียมกัน แต่ว่าเด็กเกิดต้องการการปฏิบัติไม่เหมือนกันเด็กพัฒนา ความสามารถที่มีมาแต่กำเนิดให้เจริญเต็มที่ ดังนั้น ความรับผิดชอบของพ่อแม่ก็คือ การชี้แนะ ให้แก่เด็กได้มีการปรับตัวได้อย่างเต็มที่ตามศักยภาพที่เขาได้รับมาครบถ้วน ครบถ้วนเป็น สถาบันที่สำคัญที่สุด และเป็นสถาบันอันดับแรกที่จะสร้างให้เด็กเป็นบุคคลที่สามารถดำเนินชีวิต อย่างเป็นสุขได้มากน้อยเพียงใด เนื่องจากเป็นสิ่งแวดล้อมที่เด็กได้รู้จักใกล้ชิดมากที่สุดและนาน ที่สุด ฉะนั้น เด็กจะเจริญเติบโตและมีพัฒนาการได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับการปฏิบัติของพ่อแม่ เป็นสำคัญ การมีบุคลิกภาพที่ดีสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดีโดยได้รับการส่งเสริมด้วย อาหารที่มีคุณค่าและถูกสัดส่วน ให้เล่นและทำกิจกรรมเพื่อใช้อวัยวะเคลื่อนไหวให้เกิดทักษะทั้ง ต้องมีการพักผ่อนและป้องกันให้พ้นอันตราย จะทำให้เด็กเข้าสังคมได้ดีและมีพัฒนาการทาง อารมณ์ที่ดีอีกด้วย^๒

^๑ สุชา จันท์เอม, **จิตวิทยาเด็กเกเร**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชจำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕๙- ๑๖๐.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๖.

สุชา จันทร์เอม ได้กล่าวถึง สาเหตุของปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเด็กและวัยรุ่น ทั้งที่เป็น ปัญหาของตัวเด็กและปัญหาแก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น พ่อแม่ครู และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องล้วน เป็นปัญหาที่เกิดจากการที่เด็กได้รับสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีทั้งสิ้นตั้งแต่บ้าน โรงเรียน ตลอดจนสังคม ภายนอกซึ่งก่อให้เกิดปัญหาที่ร้ายแรงอื่น ๆ ตามมา เช่น ปัญหาโสเภณีวัยรุ่น ปัญหาอาชญากรรม วัยรุ่น เป็นต้น ล้วนเป็นปัญหาสังคมที่ร้ายแรงทั้งสิ้น ซึ่งพอกกล่าวถึงสาเหตุของปัญหาได้ ดังนี้ คือ

๑. ครอบครัว

๑) พ่อแม่ขาดการศึกษา ไม่เข้าใจเด็ก และไม่มีความรู้ด้านพัฒนาการของเด็กในด้านต่าง ๆ ไม่สามารถทำให้สมาชิกในครอบครัวอยู่กันอย่างสงบสุขได้ ไม่รู้หลักจิตวิทยาและไม่สามารถปกครองลูกให้มีความสุขได้ ยังคงใช้วิธีการแบบเดิมคือ ใช้อำนาจ

๒) พ่อแม่ประพฤติตัวไม่ดี เช่น ดื่มสุรา เล่นการพนัน และลุ่มหลงในอบายมุขต่าง ๆ

๓) ขาดการส่งเสริมให้เด็กได้ทำงานตามวัย

๔) ลักษณะครอบครัวแบบบ้านแตกสาแหรกขาดก็ทำให้เกิดปัญหาแก่เด็ก เช่น พ่อแม่ แยกกันหรือทะเลาะกันบ่อย ๆ

๕) เศรษฐกิจทางบ้านไม่ดี ทำให้เด็กไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการกลายเป็นเด็กที่มีปัญหา

๖) ลักษณะที่ตั้งของบ้านตั้งอยู่ในสลัม ได้พบเห็นตัวอย่างที่ไม่ดีอยู่เสมอ

๗) การไม่เข้มงวดกวดขันในการอบรมและลงโทษในทางที่เหมาะสม

๒. โรงเรียนเป็นแหล่งสำคัญ ที่รับหน้าที่อบรมให้วิชาความรู้ตลอดจนปลูกฝังนิสัย ความประพฤติที่ดีให้แก่เด็กต่อจากทางบ้าน เพื่อให้เด็กเตรียมพร้อมที่จะอยู่ในสังคมต่อไป โรงเรียนที่ทำให้เด็กเกิดปัญหา คือ

๑) โรงเรียนที่มีนักเรียนมากเกินไปหรือขนาดเล็กเกินไปไม่พอกับนักเรียน

๒) ครูไม่เพียงพอกับนักเรียน

๓) ครูไม่มีความรู้ความเข้าใจเด็กเท่าที่ควร

๔) อุปกรณ์การสอนไม่มีหรือมีแต่น้อยไป

๕) โรงเรียนที่ปล่อยเด็กหรือเข้มงวดเกินไป

๖) การอบรมทางศีลธรรมจริยธรรมไม่เพียงพอ

๗) ขาดการควบคุมกวดขันทางระเบียบวินัย

๘) ไม่มีผู้ใหญ่คอยควบคุมดูแลเด็กนักเรียนต่างจังหวัดที่มาเช่าบ้านอยู่รวมกัน ทำให้เด็กหนีการเรียน และเด็กหญิงบางคนถึงกับเสียคนสิ่งที่เหล่านี้ทำให้เด็กไม่อยากเรียนเพราะไม่มี

อะไรยึดเหนี่ยวให้อยากเรียน แทนที่โรงเรียนจะเป็นที่อบรมบ่มนิสัยให้เด็กเป็นคนดี กลับกลายเป็นที่ชุมนุมเด็กในทางที่ไม่ดี เมื่อมีเพื่อนชักชวนกันทำไม่ดี เช่น หนีโรงเรียน สูบบุหรี่ เป็นต้น

๓. สิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เป็นต้นว่าสวัสดิการที่ทางบ้านเมืองจัดหาให้ไม่เพียงพอ เช่น สนามเด็กเล่น ห้องสมุด อนามัย หรือที่พักผ่อนหย่อนใจต่าง ๆ ทั้งเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องก็ทำงานไม่จริงจัง เด็กออกจากบ้านได้เห็นได้ยินตัวอย่างที่เลวเป็นประจำทุกวัน ทั้งช่องโศกภัยในทึบคลับ และสถานการณ์พื้นต่าง ๆ รวมทั้งหนังสือ เอกสารสิ่งพิมพ์ วิทยุ ภาพยนตร์ รวมทั้งหนังสือต่าง ๆ ที่ไม่ดี เป็นสิ่งยั่วยู่และทำให้เสื่อมเสียศีลธรรม

๔. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและสังคม ได้แก่การหลงเชื่อเครื่องรางของขลัง และลัทธิบางอย่าง การใช้ถ้อยคำ ภาษาและเพลง การห่อและนิยมวัฒนธรรมต่างชาติ ปัญหาคามีสัมพันธภาพทางเพศที่เลียนแบบต่างประเทศ และอื่น ๆ เป็นต้น

๒.๒.๓ สภาพแวดล้อมทางบ้าน

สุชา จันทน์เอม^๑ ได้กล่าวว่า ในสังคมไทยครอบครัวมีอิทธิพลมากต่อการปรับตัวในสังคมของเด็ก มีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิด จนกระทั่งสุดท้ายของชีวิตซึ่งอาจกล่าวถึงครอบครัว ได้ดังนี้

๑. ครอบครัวเป็นกลุ่มสังคมอันดับแรกที่เด็กเป็นสมาชิกอยู่ และเด็กจะสำนึกว่าตนมีส่วนสำคัญ ครอบครัวมีความสำคัญอย่างยิ่งในการอบรมบ่มนิสัยเด็กให้รู้จักรับผิดชอบชีวิตและสอนให้เด็กรู้จักหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม ดังนั้นถ้าเด็กอยู่ในครอบครัวที่มีการฝ่าฝืนกฎหมาย ไม่มีศีลธรรม และไม่ประพฤติตามขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามเด็กก็จะเห็นว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นของที่ถูกต้อง เนื่องจากในครอบครัวของเด็กได้ประพฤติปฏิบัติอยู่เสมอ เมื่อเด็กโตขึ้นก็จะเป็นคนที่ไม่เคารพกฎหมาย ไม่มีศีลธรรม เด็กก็อาจจะก่อให้เกิดอาชญากรรมขึ้นได้ในเวลาต่อมา

๒. ครอบครัวเป็นสถาบันที่จะต้องให้เด็กปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ประจำวัน เช่นการรับประทานอาหาร การเล่น เป็นต้น ดังนั้นบิดามารดาจะต้องรับผิดชอบในเรื่องกิจกรรมดังกล่าวให้เพียงพอสำหรับเด็ก ถ้าต้องคอยควบคุมดูแลว่าเด็กนั้นจะดำเนินกิจกรรมได้ถูกต้องเรียบร้อยหรือไม่ ถ้าเด็กได้รับการตอบสนองจากกิจกรรมภายในบ้านไม่เพียงพอแล้ว เด็กก็จะไปหาเอาเองจากภายนอก (เด็กขยหนังสือพิมพ์ตามถนน) ซึ่งเป็นการไม่ถูกต้องและเหมาะสม เพราะบิดามารดา

^๑ อ้างแล้ว, สุชา จันทน์เอม, จิตวิทยาเด็กเกร, พิมพ์ครั้งที่ ๖, หน้า ๒๑ - ๒๒.

หรือผู้ปกครองจะไม่มีเวลาสอดส่องดูแลความประพฤติของเด็กได้เลย การช่วยตัวเองของเด็กอาจเป็นวิธีที่ผิด เช่น ไปขอยืมคนอื่น หรือขโมยจากผู้อื่น ซึ่งอาจจะถูกจับหรือติดนิสัยต่อไปได้

๓. ครอบครัวเป็นสังคมหน่วยแรกที่เด็กมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดที่สุดในด้านความเป็นอยู่ ด้านจิตใจ และด้านอารมณ์ ปกติคนเรานอกจากมีความต้องการทางร่างกายแล้ว ยังมีความต้องการทางใจหรือความต้องการทางอารมณ์ด้วย

๒.๒.๔ ลักษณะพฤติกรรมที่เด็กแสดงออก

สุชา และสุรางค์ จันท์เอม^๑ ได้กล่าวถึง พฤติกรรมของเด็กที่แสดงออกมานั้น ถ้าเป็นพฤติกรรมที่ปกติก็ไม่มีอะไรที่จะต้องตกใจ แต่ที่จะต้องเอาใจใส่หมายถึงพฤติกรรมที่ผิดปกติ ลักษณะพฤติกรรมของเด็กที่แสดงออกมาที่เราเห็นได้ชัด มีดังนี้

๑. ขาดเสถียรภาพในทางอารมณ์ ทำอะไรเกินขอบเขต เพราะเด็กขาดความยั้งคิด รู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือมีอารมณ์วู่วาม ซึ่งเป็นเครื่องหมายของการไม่บรรลุนิติภาวะในทางอารมณ์

๒. ทำอะไรเป็นเด็ก มีความอวดดี

๓. จะสนใจในปัญหาเกี่ยวกับปรัชญา ศาสนา

๔. ทำอะไรอยากได้หน้า ทำเด่น มีความโอ้อวด การทำอะไรอยากเด่น หรือ อยากได้หน้านี้เป็นความต้องการของทางจิตใจต้องการเป็นคนเก่ง บางครั้งเราต้องยอมให้เขาได้แสดงออกมาอย่างเต็มที่

๕. ชอบแสดงออกมาเหมือนผู้ใหญ่ เขาจะเลียนแบบการกระทำของผู้ใหญ่ การที่เขาอยากเป็นผู้ใหญ่นี้ เป็นปัญหาปวดหัวของครู และผู้ปกครอง

๖. ยืนยันและอ้างสิทธิ์บางสิ่งบางอย่าง เวลาผู้ใหญ่ห้ามปรามหรือดุด่าเด็กมักจะอ้างสิทธิ์ต่าง ๆ นานาเพื่อที่จะหลีกเลี่ยงหรือกระทำตามใจตนเอง

๗. มีความสนใจในร่างกายเป็นพิเศษ เช่น สนใจความองอาจ ความสวยงามของร่างกาย เป็นต้น

๒.๒.๕ สภาพที่มีอิทธิพลเหนือพฤติกรรม

สุชา และสุรางค์ จันท์เอม^๒ ได้กล่าวถึง สภาพที่มีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมเด็ก สถานะทางสังคมและเศรษฐกิจของเด็ก ความแตกต่างกันในเรื่องทรัพย์สินสมบัติความลำบากใจ และ

^๑ สุชา จันท์เอม และ สุรางค์ จันท์เอม, **จิตวิทยาวัยรุ่น**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๓๒), หน้า ๑๓๒.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๔.

รู้สึกด้อยในเรื่องความจน บ้านไม่ดีพอ ลำบากใจในเมื่อจะต้องเสียเงินทำกิจกรรม เพราะ เขาไม่มี ความรู้สึกเหยียดหยามของเพื่อนบ้านและเพื่อนนักเรียน จะทำให้เด็กมีทัศนคติที่ไม่ดี ครูจึงควรมี ความรับผิดชอบที่จะช่วยเด็กวัยรุ่น ให้เข้าใจถึงสภาพที่เป็นจริงของชุมชน อบรมให้ผู้ใหญ่เข้าใจ เด็ก ไม่ควรวิพากษ์วิจารณ์กิจกรรมของเด็กมากเกินไป ตลอดถึงการทำตัวอย่างไม่ดีซึ่งจะทำให้เด็ก เอาอย่างได้ง่าย สุขภาพทางร่างกายพัฒนาการแห่งสุขภาพทางร่างกาย ลักษณะการทาง สติปัญญา สังคม อารมณ์ และร่างกายมีส่วนเกี่ยวข้องกับความสำเร็จเติบโตของเด็กอย่างมาก เฉพาะในทางร่างกาย ความรู้สึกที่ไม่สมประกอบทางร่างกาย มักเป็นผลให้เกิดการวางตัวไม่ เหมาะสมแก่สังคม มีความน้อยเนื้อต่ำใจและหาทางขดใช้จนเกินไป ความสำคัญของสิ่งกระตุ้น พฤติกรรมของเด็ก พื้นที่ที่จะเข้าใจถึงพฤติกรรมของเด็กก็คือ การพิจารณาถึงสิ่งกระตุ้นซึ่งทำให้ เกิดการกระทำของแต่ละบุคคล เด็กอยากทำอะไรตามความต้องการหรือตามสิ่งที่ผู้ปกครองห้ามเด็ก ไม่ให้ทำอะไรเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความยุ่งยากในทางอารมณ์ ความผิดหวังในทางการเรียน จะ ทำให้เด็กเสียใจ การที่ครูหวังให้เด็กทำงาน ที่เขาไม่สามารถทำได้จึงเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม ความสามารถทางสมองกับพฤติกรรมของเด็ก ความยุ่งยากหลายอย่างเกิดจากความไม่สามารถ ทางสมองของเด็ก เด็กซึ่งมีเขavnต่ำเท่าไร ยิ่งมีความสามารถที่จะเรียนจากประสบการณ์ของเขา หรือของผู้อื่นได้น้อยลงเท่านั้น เด็กที่เขavnสูงก็อาจทำให้เกิดปัญหาได้เช่นเดียวกัน ถ้าเขาไม่ หาทางสอนให้เด็กฉลาดแล้วจะทำให้เด็กทุกคน เป็นเหตุให้หาทางออกที่ไม่ดี การจะให้เด็กมีความ ประพฤติอย่างไรก็ต้องดูถึงระดับสมอง และเขavnของเขาด้วย พฤติกรรมเกี่ยวข้องกับบ้านและ ครอบครัว สิ่งแวดล้อมทางบ้านมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของเด็กอยู่มาก พฤติกรรมของเด็กแสดง มาตรฐานความประพฤติของบิดามารดาของเขาเหมือนคำพังเพยเก่า ๆ ว่า “ดูช้างให้ดูหางดูนางให้ ดูแม่” ถ้าบิดามารดาถ่ายทอดความนึกคิด หรือปล่อยให้มื่อสละที่จะทำอะไรได้ เด็กก็จะนำสิ่ง เหล่านั้นไปโรงเรียนด้วย การไม่ปรองดองกันในครอบครัว การทะเลาะกันในบ้านอันเนื่องมาจากทาง การเงิน หรือความเห็นขัดกัน เป็นสาเหตุให้เกิดความยุ่งยากในทางอารมณ์ของเด็กเด็กที่เห็นพี่หรือน้องฉลาดกว่า หรือเป็นที่รักของทางบ้านมากกว่าจะทำให้รู้สึกโกรธเคือง จะน้อยใจหรืออาย การที่ เด็กมีอารมณ์ตึงเครียดซึ่งเกิดจากทางบ้านจะทำให้เขาลงได้ด้วยการช่วยเข้าใจถึงสถานะสิ่ง เกี่ยวข้องต่าง ๆ การสนทนากับผู้ปกครอง การช่วยให้ผู้ปกครองเข้าใจเด็ก การเป็นกันเองกับเด็กจะ ช่วยได้บ้าง ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กหลายอย่างเกิดจากกิจกรรมที่เกิดขึ้นในเวลาว่างงาน ชุมชนหลายแห่งไม่อำนวยความสะดวกในการหย่อนใจให้เพียงพอแก่ความต้องการของเด็ก โรงเรียนและชุมชนจะต้องบริการกิจกรรมให้อย่างพอเพียง เพื่อให้เด็กได้ใช้เวลาว่างให้เป็น ประโยชน์ ให้มีงานอดิเรกที่เป็นประโยชน์ มิฉะนั้น เด็กจะชงงสุมกันกระทำซึ่งเป็นภัยแก่ตัวเด็กและ

สังคม โรงเรียนมีความรับผิดชอบร่วมกับชุมชน ควรแนะนำให้เด็กหย่อนใจในทางที่ดีมีที่หย่อนใจพอเพียง จัดให้มีประสบการณ์ในการอยู่ค่ายพักแรม การท่องเที่ยวเป็นต้น พรรคพวกมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของเด็กแต่ละคน พฤติกรรมที่เสีย ๆ หาย ๆ ของเด็กขึ้นอยู่กับพรรคพวกที่เขาเข้าร่วมอยู่เป็นส่วนใหญ่ ที่เกิดขึ้นเพราะเด็กคนเดียวเป็นส่วนน้อย พรรคพวกที่มีศีลธรรมต่ำมักจะเป็นส่วนประกอบที่เป็นเหตุให้เด็กแต่ละคนประพฤติชั่ว

๒.๒.๖ พฤติกรรมเชิงคุณธรรมของเด็กในครอบครัวชาวพุทธในการดำรงชีวิต

เด็กในครอบครัวชาวพุทธ ถูกสอนมาให้ต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่นติดต่อกับผู้อื่นตลอดเวลา แม้ในบ้านมีพ่อแม่ พี่น้อง อยู่โรงเรียนก็ต้องอยู่กับครูอาจารย์ เพื่อนฝูง เมื่อเราต้องอยู่รวมกันเข้าเป็นหมู่คณะอยู่กับคนหมู่มาก ย่อมที่จะต้องมีโอกาสปะในการอยู่ร่วมกัน จึงจะอยู่กันได้อย่างมีความสุข มนุษย์เราจะอยู่รวมกันได้ด้วยดี ก็คือ ต้องมีความจริงใจต่อกัน ไม่ใช่ปากพูดอย่างหนึ่งแต่ปฏิบัติกันอีกอย่างหนึ่ง คอยประทุษร้ายต่อกันทั้งทางกาย ทางวาจา การจะอยู่รวมกันได้อย่างไร ความจริงใจต่อกันจึงเป็นเรื่องสำคัญ การอยู่รวมกันหมู่มาก มิใช่ทำได้ง่าย ๆ ต้องอาศัยศิลปะ จึงจะอยู่รวมกันอย่างมีความสุข

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ^๑ ได้กำหนดขอบข่ายของคุณธรรม จริยธรรม ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ไว้ว่า คุณธรรม จริยธรรม ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของคนไทยได้แก่ ความมีเมตตา กรุณา ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละไม่เห็นแก่ตัว ความประหยัดและความกตัญญู กตเวทิตะ ซึ่งจัดหมวดหมู่ได้ ๒ ประการ คือ

๑. ความไม่เห็นแก่ตัว ซึ่งได้แก่ การแบ่งปัน ความปรารถนาดี เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว ความเมตตา กรุณา และความกตัญญู กตเวทิตะ

๒. ความรับผิดชอบ ซึ่งได้แก่ ความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพันพากเพียร ละเอียดรอบคอบ ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ เคารพกฎระเบียบ มีวินัยในตนเอง ความตรงต่อเวลา และการยอมรับผลการกระทำของตนเองเสมอ

ทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงศิลปะแห่งการอยู่ร่วมกัน อย่างมีความสุขของคนหมู่มากไว้^๒ ดังนี้

^๑ คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน กระทรวงศึกษาธิการ, **มาตรฐานโรงเรียนพุทธศักราช ๒๕๔๑ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา , ๒๕๔๑), หน้า ๓๔.

^๒ ประเทิน มหาจันทร์, **คู่มืออบรมนักเรียน**, (ชลบุรี : โรงเรียนสาธิตพิบูลบำเพ็ญ วิทยาลัยวิชาการศึกษาบางแสน , ม.ป.ป), หน้า ๗๕.

๑. การรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ปันแก่กัน ทำให้ผู้ที่อยู่ร่วมกันมีระดับเสมอกันทัดเทียมกัน ไม่แตกต่างกันมาก เผื่อแผ่ทรัพย์สินเงินทอง ให้ปันวิชาความรู้ ให้ความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน มีน้ำใจต่อกัน คนเราจะสมบูรณ์ไปทุกอย่างไม่ได้ เมื่อผู้ที่ขาดได้รับสิ่งที่ตนต้องการ จากผู้ที่มีสิ่ง ที่ตนเหลือเฟือ เมื่อนั้นความสมดุลก็จะเกิดขึ้นในสังคม

๒. การเจรจาด้วยถ้อยคำที่อ่อนหวาน ปฏิบัติต่อกันด้วยความสุภาพ เพราะการใช้วาจา ดี กิริยาดี ต่อกันในทางสุภาพอ่อนโยนนั่น เป็นการผูกไมตรีไว้ใครๆ ก็ชอบคำพูดที่ไพเราะ ดัง นั้น การอยู่ร่วมกันมากๆ จึงต้องระวังคำพูดให้ดี

๓. การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน คอยตักเตือนเมื่อจะทำผิดหรือเมื่อมีภัยมาคอย สอบถามทุกข์สุข ซึ่งกันและกัน เรื่องนี้เป็นการแสดงน้ำใจอันดีต่อกัน ก่อให้เกิดความเห็นใจกัน คนเราเมื่อเกิดความเห็นอกเห็นใจกันแล้ว ก็พร้อมที่จะให้อภัย เมื่อมีความผิดพลาดเกิดขึ้น ก็จะอยู่ กันได้ด้วยดี

ขอบข่ายของคุณธรรม จริยธรรม ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขที่สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ต้องการให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน ได้แก่ ความมีเมตตา กรุณา ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละไม่เห็นแก่ตัว ความประหยัด และความกตัญญูตักเตือนที่มีรายละเอียด ดังนี้

๑) ความเมตตา กรุณา

ความเมตตาเป็นสิ่งที่มนุษย์ควรมีต่อกัน เพราะทำให้มนุษย์อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีคุณภาพ โดยการพัฒนาตนเอง ครอบครัวยุคและสังคมให้ เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น มนุษย์ไม่จำเป็นต้องแสดงความเมตตา กรุณาต่อมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น แต่ สามารถแสดงความเมตตาต่อสัตว์ พืช หรือสิ่งอื่นด้วยก็ได้ และมีผู้ให้ความหมายของความเมตตา กรุณาไว้หลายลักษณะ ดังนี้

กรมศาสนา^๑ เมตตา หมายถึง ความรักใคร่ ปราบปรามที่ดีที่จะให้ผู้อื่นมีความสุข ความ เจริญหรือได้รับความสำเร็จสมความปรารถนา เช่น บิดามารดามีเมตตาต่อบุตรธิดา ครูอาจารย์มี เมตตาต่อศิษย์ กรุณา หมายถึง ความสงสารคิดจะช่วยผู้ที่ได้รับทุกข์ให้พ้นจากความทุกข์เมื่อเห็น ผู้ใดกำลังมีความทุกข์ความเดือดร้อน ก็พยายามหาทางช่วยเหลือบำบัดให้บรรเทาหรือพ้นไปจาก ความทุกข์

^๑ การศาสนา , กรม, **คู่มือครูจริยศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ กรมการศาสนา, ๒๕๒๓), หน้า ๓ - ๙.

กรมวิชาการ^๑ กล่าวถึง การแสดงความเมตตากรุณาควรปฏิบัติด้วยความจริงใจและไม่หวังผลประโยชน์อื่นซึ่งมีพฤติกรรมที่แสดงออก ดังนี้

๑. ให้กำลังใจผู้อื่นเมื่อได้รับความทุกข์
๒. ไม่เบียดเบียนผู้อื่น
๓. ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น

ชม ภูมิภาค^๒ กล่าวว่า เมตตากรุณาแยกออกได้ ๒ อย่าง คือ เมตตา กับกรุณาเมตตา หมายถึง ความรักใคร่ ปราบปรามที่จะให้ผู้อื่นมีความสุข อยากให้เขาเป็นสุขมีความสำเร็จในชีวิต กรุณา หมายถึง ความสงสารเมื่อเห็นผู้อื่นตกทุกข์ได้ยาก ก็อยากจะช่วยให้เขาพ้นทุกข์ เช่น เห็นคนเจ็บก็อยากให้เขาหายเจ็บ เห็นคนหิวโหยก็ช่วยให้หาอาหาร

จากการศึกษาความหมายและพฤติกรรมที่เกี่ยวกับความมีเมตตากรุณาของเด็กนักเรียน ที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ความเมตตากรุณา หมายถึง ความรักใคร่ ปราบปรามของเด็กนักเรียน ที่จะให้ผู้อื่นมีความสุข ความเจริญ มีความสงสารคิดจะช่วยให้ผู้อื่นที่ได้รับความทุกข์ พ้นทุกข์ และมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความมีเมตตากรุณาได้แก่ การให้กำลังใจผู้อื่นเมื่อได้รับทุกข์ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และช่วยเหลือผู้อื่น

๒) ความมีระเบียบวินัย

ในสังคมประกอบด้วยคนหลายๆคน และแต่ละคนก็มีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติกันอย่างมากมาย อาจเป็นกิจกรรมส่วนตัว หน้าที่การงาน หรือภารกิจอย่างอื่น โดยอาจจะปฏิบัติคนเดียวหรือปฏิบัติร่วมกับคนอื่น ซึ่งการทำกิจกรรมต่างๆ เราจะต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นตลอดเวลา ถ้าปราศจากความมีระเบียบวินัย ผลของการปฏิบัติกิจกรรมอาจสร้างความกระทบกระเทือนให้แก่ตัวเอง ญาติ มิตรสหาย ชุมชน สังคม ได้รับความเดือดร้อน หรือเสียหาย ดังนั้น เด็กทุกคนในสังคมจึงควรปฏิบัติตามกฎระเบียบวินัย เพื่อไม่ให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น จึงมีผู้ให้ความหมายของความมีระเบียบวินัยไว้หลายลักษณะ ดังนี้

^๑ วิชาการ, กอง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, การวัดและประเมินผลในชั้นเรียนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๑), หน้า ๔๐.

^๒ ชม ภูมิภาค, “การปลูกฝังจริยธรรม”, ศึกษาศาสตร์, (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ๒ (๑) : ๑๔ - ๑๘ มิถุนายน - ธันวาคม, ๒๕๒๕), หน้า ๘-๙.

กรมวิชาการ^๑ กล่าวว่า ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การใช้ชีวิตอย่างสงบสุข เคารพกฎหมายและข้อกำหนดของสังคม มีเหตุผล ปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน

วินัย พัฒนรัฐและคณะ^๒ กล่าวว่า ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การประพฤติปฏิบัติ ตามกฎ ข้อบังคับ และกติกาต่าง ๆ ที่สังคมกำหนดขึ้นเพื่อให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติและใช้ ควบคุมความประพฤติของคนในสังคม เช่น กฎหมาย คำสั่ง คำประกาศ ระเบียบของโรงเรียน และ กล่าวถึงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความมีระเบียบวินัย ไว้ดังนี้

๑. รู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น

๒. เคารพครัดในระเบียบวินัยอยู่เสมอ

๓. ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม

สาโรช บัวศรี^๓ กล่าวว่า ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การมีความเคารพซึ่งกันและ กัน โดยทุกคนจะต้องให้เกียรติซึ่งกันและกันทั้งกาย วาจา และความคิด

จากการศึกษาความหมายและพฤติกรรมที่เกี่ยวกับความมีระเบียบวินัยของเด็ก นักเรียน สรุปได้ว่า ความมีระเบียบวินัยของเด็ก หมายถึง การปฏิบัติตาม กฎ ข้อบังคับ และกติกา ของสังคม โดยเด็กนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความมีระเบียบวินัย ได้แก่ เด็กนักเรียนต้อง รู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น อย่างเคร่งครัดในระเบียบวินัยอยู่เสมอ และปฏิบัติตาม กฎระเบียบที่สังคมกำหนด

๓) ความรับผิดชอบ

ในสังคมใดถ้าเด็กนักเรียนทุกคน มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความผูกพัน ด้วยความพากเพียร มีความละเอียดรอบคอบ ยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติ หน้าที่เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น สังคมนั้นย่อมที่จะเป็นสังคมที่มีศักยภาพอย่างเต็มที่เพราะนักเรียนทุกคนมีความรับผิดชอบ นั้นเอง จึงมีผู้ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้หลายลักษณะ ดังนี้

^๑ วิชาการ, กอง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, การวัดและประเมินผลใน ชั้นเรียนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย, หน้า ๙-๑๐.

^๒ วินัย พัฒนรัฐและคณะ, แนวการสอนแบบเรียนมาตรฐาน ฉบับพิเศษ เน้นกระบวนการ สอน, ๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประสานมิตร, ๒๕๔๑), หน้า ๙.

^๓ สาโรช บัวศรี, “จริยธรรมในสังคมไทย” รายงานการสัมมนาจริยธรรมในสังคมปัจจุบัน, (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี , ๒๕๒๒), หน้า ๖๖.

การปฏิบัติตนให้เป็นนักเรียนที่มีความรับผิดชอบอยู่เสมอ ช่วยทำให้งานสำเร็จ เรียบร้อยประหยัดเวลาเป็นลำดับขั้นตอน และเกิดประโยชน์ต่อตนเอง โดยคนที่ปฏิบัติตนเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบนั้นมีลักษณะการกระทำหรือพฤติกรรมที่แสดงออก^๑ ดังนี้

๑. ตั้งใจปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย
๒. ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความมุ่งมั่น
๓. ละเอียด รอบคอบในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย
๔. ปฏิบัติหน้าที่ ถูกต้อง แก้ไขข้อบกพร่องด้วยความเต็มใจ
๕. ยอมรับผลงานที่ตนเองปฏิบัติ

จากการศึกษาความหมายและพฤติกรรมที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบของเด็กนักเรียน สรุปได้ว่าความรับผิดชอบ หมายถึง การที่เด็กนักเรียนปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจ ชยัน มุ่งมั่น ละเอียด รอบคอบ เพื่อบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้และมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบได้แก่ มีความตั้งใจปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย, ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความถูกต้อง ละเอียด รอบคอบ และยอมรับผลงานที่ตนเองปฏิบัติ

๔) ความซื่อสัตย์

ความซื่อสัตย์เป็นคุณธรรมอันประเสริฐ บุคคลใดมีความซื่อสัตย์ ย่อมได้รับเกียรติและได้รับการไว้วางใจจากผู้อื่น ทั้งยังเป็นผู้ออกอาจ สง่าผ่าเผย และทำให้หน้าที่การงานมั่นคง เจริญก้าวหน้าจึงมีผู้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ ไว้หลายลักษณะ ดังนี้

กรมศาสนา^๒ กล่าวว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง ความประสงค์ที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ไม่เอาเปรียบ กลั่นแกล้งหรือคดโกงผู้อื่นหรือส่วนรวม ให้ยึดหลักเหตุผล ระเบียบแบบแผนกฎหมาย ของสังคมเป็นเกณฑ์ในการประพฤติทางกาย วาจา ใจ

สงบ ลักษณะและคณะ^๓ กล่าวว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง การมีค่านิยมประพฤติ ปฏิบัติตรงต่อความจริง เช่น ตรงต่อหน้าที่ ตรงต่อความรับผิดชอบ ตรงต่อคำมั่นสัญญาตรงต่อ ระเบียบกฎเกณฑ์ที่ดีของสังคม

^๑ วิชาการ, กอง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, การวัดและประเมินผลใน ชั้นเรียนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๑), หน้า ๔๓.

^๒ การศาสนา, กรม, คู่มือครูจริยศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ กรมการศาสนา, ๒๕๒๓), หน้า ๑๔๖.

^๓ สงบ ลักษณะ, “การศึกษาและพัฒนาจริยธรรมไทย” การวัดผลการศึกษา, (๒ : ๒๙ -๕๗) กัญยาน - ธันวาคม , ๒๕๒๔, หน้า ๓๔.

ความซื่อสัตย์ หมายถึง การกระทำที่ยึดหลักแห่งความยุติธรรมไม่เอาเปรียบผู้อื่น มีความเคารพมั่นใจในตนเองเป็นที่ไว้วางใจของผู้อื่นสัจจะ และความจริงใจความซื่อสัตย์สุจริตเป็นคุณธรรมที่สามารถทำให้คนอยู่ร่วมกันได้ด้วยความไว้วางใจกันทำให้สังคมมีความสุข การปฏิบัติตนให้เป็นคนที่มีความซื่อสัตย์นั้นมีลักษณะการกระทำหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความซื่อสัตย์^๑ ดังนี้

๑. ปฏิบัติตนเหมาะสมตามหน้าที่
๒. ซื่อตรงต่อตนเอง
๓. ซื่อตรงต่อผู้อื่น

จากการศึกษาความหมายและพฤติกรรมที่เกี่ยวกับความซื่อสัตย์ของเด็กนักเรียน สรุปได้ว่า การที่เด็กนักเรียนมีความซื่อสัตย์หมายถึง การประพฤติปฏิบัติที่เด็กแสดงออกถึงความจริงใจ ไม่คดโกงหลอกลวงหรือไม่เอาเปรียบผู้อื่นและมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความซื่อสัตย์ ได้แก่ การปฏิบัติตนเหมาะสมตามหน้าที่ มีความซื่อตรงต่อตนเองและผู้อื่น

๕) ความเสียสละ

ความเสียสละเป็นคุณธรรมที่สำคัญมาก เนื่องจากคนเราอยู่คนเดียวไม่ได้จะต้องพึ่งพาอาศัยกันเริ่มตั้งแต่เกิดจนตาย แต่การจะพึ่งใครได้ ฝ่ายหนึ่งต้องเสียสละให้ เช่น เราเติบโตขึ้นมาจนเป็นผู้ใหญ่อย่างทุกวันนี้ ก็ต้องพึ่งพาพ่อแม่ โดยพ่อแม่เป็นผู้เสียสละเวลา ทรัพย์สิน เงินทอง ตลอดจนแรงกาย แรงใจมากมายให้แก่เรา จนเราเติบโตเป็นผู้ใหญ่และพึ่งพาตัวเองได้ มีผู้ให้ความหมายของความเสียสละไว้หลายลักษณะ ดังนี้

กรมการศาสนา^๒ กล่าวว่า ความเสียสละหมายถึง ความรู้จักยอมสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวมหรือบริจาควัตถุสิ่งของเงินทองแก่ผู้อื่นที่ควรได้รับ รวมทั้งเพื่อส่วนรวม เพื่อสาธารณกุศล มีการบำรุงการศึกษา โรงพยาบาล ทำถนน สร้างสะพาน หรือบริจาคทรัพย์ช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์ภัยต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ยังกินความถึงการยอมสละชีวิตเลือดเนื้อเพื่อชาติ หรือมนุษยธรรมเมื่อจำเป็น

^๑ วิชาการ, กอง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, การวัดและประเมินผลในชั้นเรียนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๑), หน้า ๔๑.

^๒ การศาสนา, กรม, คู่มือครูจริยศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๒๓), หน้า ๒๘.

กรมวิชาการ^๑ กล่าวว่า ความเสียสละหมายถึง การยอมเสียสิทธิและยอมลำบากเพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่น เช่น พ่อแม่ยอมลำบากทำงานหาเงินเลี้ยงลูก ครูอาจารย์ยอมลำบากอบรมสั่งสอนนักเรียน ประชาชนบริจาคโลหิตให้โรงพยาบาล ทหารเสียสละชีวิตเพื่อชาติ เป็นต้น

วินัย พัฒนรัฐ และคณะ^๒ กล่าวว่า ความเสียสละ หมายถึง การให้หรือบริจาคสิ่งของต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ความเสียสละช่วยให้บุคคลไม่เห็นแก่ตัวยอมอุทิศตนเพื่อประโยชน์และความสุขในสังคม คนที่ปฏิบัติตนเป็นคนเสียสละนั้นมีลักษณะการกระทำหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเสียสละ ดังนี้

๑. รู้จักแบ่งปันทรัพย์สินและสิ่งต่าง ๆ
๒. มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น
๓. เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

จากการศึกษาความหมายและพฤติกรรมที่เกี่ยวกับความเสียสละของเด็กนักเรียน สรุปได้ว่า ความเสียสละ หมายถึง การให้หรือบริจาคสิ่งต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ส่วนรวมหรือบุคคลอื่นและมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเสียสละได้แก่ การรู้จักแบ่งปันทรัพย์สินและสิ่งต่าง ๆ มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่นและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

๖) ความประหยัด

ทุกคนเกิดมาต่างก็อยากมีชีวิตอยู่อย่างยาวนาน อยากมีความสุข ความสะดวกสบาย การที่เราจะได้ในสิ่งที่เราต้องการดังกล่าวนี้นี้ เราจำเป็นต้องใช้เงินซื้อหรือจัดหาด้วยความยากลำบาก ดังนั้น

เราจึงควรเริ่มประหยัดตั้งแต่วันนี้ เพื่อในวันหน้าเราจะได้ไม่เดือดร้อน และทำให้ลูกหลานมีชีวิตและอนาคตดีขึ้น เป็นศักดิ์ศรีแก่ตัวเองและวงศ์ตระกูล จึงมีผู้ให้ความหมายของความประหยัด ไว้หลายลักษณะดังนี้

^๑ วิชาการ , กรม, แผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๒๖), หน้า ๒๗.

^๒ วินัย พัฒนรัฐและคณะ, แนวการสอนแบบเรียนมาตรฐาน ฉบับพิเศษ เน้นกระบวนการสอน, ๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประสานมิตร , ๒๕๔๑), หน้า ๑๑-๑๒.

กรมวิชาการ^๑ กล่าวว่า ความประหยัด หมายถึง การใช้ทรัพย์สิน สิ่งของให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าที่สุดมากที่สุด

ชม ภาควิชา^๒ กล่าวว่า ความประหยัด หมายถึง การรู้จักจัดสัดส่วนการใช้ทรัพย์สินหรือสิ่งต่างให้เกิดประโยชน์มากที่สุดโดยอาศัยความพอดี

วินัย พัฒนรัฐ และคณะ^๓ กล่าวว่า ความประหยัด หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพย์สินหรือสิ่งต่างที่มีอยู่ตามความจำเป็นโดยใช้น้อยที่สุดแต่เกิดประโยชน์คุ้มค่าที่สุด ทั้งนี้ต้องอาศัยความพอดีคือ ไม่ตระหนี่เกินไปจนเป็นการเบียดเบียนตนเอง และไม่สุรุ่ยสุร่ายจนเกินไปการรู้จักประหยัดโดยการใช้จ่ายเท่าที่จำเป็นและเหมาะสมกับสภาพตนเองและครอบครัวจะทำให้ชีวิตในอนาคตมีความมั่นคงและมีความสุข มีพฤติกรรมที่แสดงออกดังนี้

๑. เป็นผู้มีความประหยัด
๒. ดูแลรักษาสมบัติส่วนตัว
๓. ดูแลรักษาสมบัติส่วนรวม
๔. ชี้แนะบุคคลอื่นให้เห็นคุณค่าของทรัพย์สิน
๕. เป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้สิ่งของและทรัพย์สิน

จากการศึกษาความหมายและพฤติกรรมที่เกี่ยวกับความประหยัดของเด็กนักเรียนสรุปได้ว่า ความประหยัด หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพย์สินหรือสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าที่สุดโดยอาศัยความพอดีเป็นหลักและมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความประหยัด ได้แก่ การเป็นผู้มีความประหยัด ดูแลรักษาสมบัติส่วนตัวและส่วนรวม ชี้แนะบุคคลอื่นให้เห็นคุณค่าของทรัพย์สินและเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้สิ่งของและทรัพย์สิน

๗) ความกตัญญูกตเวที

มนุษย์เป็นสัตว์ที่แตกต่างไปจากสัตว์ทั่วไป เพราะมนุษย์มีสติปัญญาที่ฉลาดกว่าสามารถนำวัสดุมาประดิษฐ์เป็นสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ตลอดจนสร้างสิ่งแวดล้อมของตนเองขึ้นโดยอาศัยการลอกเลียนแบบจากธรรมชาติ นอกจากมนุษย์จะมีสติปัญญาแตกต่างจากสัตว์แล้ว

^๑ วิชาการ , กรม, การประเมินผลการเรียนระดับมัธยมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร :สำนักงานทดสอบทางการศึกษา, ๒๕๓๗), หน้า ๓๒.

^๒ ชม ภาควิชา, “การปลูกฝังจริยธรรม”, ศาสตร์, (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ๒ (๑): ๑๔ – ๑๘ มิถุนายน – ธันวาคม, ๒๕๒๕), หน้า ๘.

^๓ วินัย พัฒนรัฐและคณะ, แนวการสอนแบบเรียนมาตรฐาน ฉบับพิเศษ เน้นกระบวนการสอน, ๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประสานมิตร, ๒๕๔๑), หน้า ๗.

มนุษย์ยังมีคุณธรรมต่าง ๆ ซึ่งสัตว์ไม่มี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความกตัญญูกตเวที ซึ่งเป็นคุณธรรมที่มนุษย์แสดงต่อสิ่งที่มีพระคุณหรือสิ่งที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์นั่นเอง จึงมีผู้ให้ความหมายของความกตัญญูกตเวที ไว้หลายลักษณะ ดังนี้

กรมวิชาการ^๑ ได้ให้ความหมายของความกตัญญูกตเวทีไว้ว่า กตัญญู หมายถึง ความรู้สึกสำนึกในบุญคุณหรือคุณความดีที่ผู้อื่นมีต่อเรา กตเวที หมายถึง การตอบแทนพระคุณที่ผู้อื่นมีต่อเรา ซึ่งอาจจะแสดงได้ทั้งการกระทำและคำพูด เช่น การกล่าวคำขอบคุณ

วินัย พัฒนรัฐและคณะ^๒ กล่าวว่า ความกตัญญูกตเวที เป็นคุณสมบัติของคนดี ผู้ที่มีความกตัญญูกตเวที ย่อมได้รับความชื่นชม ความรักใคร่ ชีวิตมีแต่ความสุข

รุจิรั ภูสาระและคณะ^๓ ได้ให้ความหมายของความกตัญญูกตเวที ว่ากตัญญู หมายถึง การรู้สึกสำนึกในบุญคุณหรือความดีของคน ๆ นั้น กตเวที หมายถึง การตอบแทนคุณผู้ที่มีพระคุณแก่เรา และกล่าวถึงลักษณะของความกตัญญูกตเวทีว่าเป็นการแสดงออกของบุคคลในพฤติกรรมต่อไปนี้

๑. มีความรู้สึกสำนึกบุญคุณของผู้มีคุณ
๒. ตอบแทนบุญคุณต่อผู้มีคุณ

จากการศึกษาความหมายและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับ ความกตัญญูกตเวทีของเด็กนักเรียน สรุปได้ว่า ความกตัญญูกตเวที หมายถึง ความรู้สึกสำนึกบุญคุณและตอบแทนบุญคุณที่ผู้อื่นมีต่อเรา และมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีความกตัญญูกตเวที ได้แก่ มีความรู้สึกสำนึกบุญคุณของผู้มีคุณและรู้จักตอบแทนคุณต่อผู้มีคุณเสมอ

^๑ วิชาการ , กรม, การประเมินผลการเรียนระดับมัธยมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร :สำนักงานทดสอบทางการศึกษา, ๒๕๓๗), หน้า ๕๐.

^๒ วินัย พัฒนรัฐและคณะ, แนวการสอนแบบเรียนมาตรฐาน ฉบับพิเศษ เน้นกระบวนการ สอน, ๖, หน้า ๑๔-๑๕.

^๓ รุจิรั ภูสาระและคณะ, แบบเรียนแนวหน้า พัฒนากระบวนการ สอน ๖, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์ , ๒๕๔๑), หน้า ๒๕.

๒.๓ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเลี้ยงดูที่มีผลต่อพฤติกรรมเชิงคุณธรรมของเด็กในครอบครัวชาวพุทธ

๒.๓.๑ รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว

รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูลูกของพ่อแม่มีความเกี่ยวข้องกันด้านจิตวิทยา ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับความสัมพันธ์ หรือสัมพันธ์ภาพระหว่างพ่อ แม่ กับลูก ได้แบ่งรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูลูก คือ

บาร์มรินด์^๑ (Baumrind Cited in Mussen, 1990) ได้แบ่งรูปแบบการเลี้ยงดูออกเป็น ๓ แบบ ไว้ดังต่อไปนี้

๑. การอบรมเลี้ยงดูแบบอัติตาริปไตย (Authoritarian) เป็นการอบรมเลี้ยงดูในรูปแบบที่พ่อแม่ใช้เหตุผลกับลูกน้อย มักใช้อำนาจในการอบรมลูก (Power Assertive Discipline) รวมทั้งให้ความรัก ความเอาใจใส่ ความอบอุ่น ความเห็นอกเห็นใจกับลูกน้อย และมักไม่กระตุ้นให้ลูกได้พูดคุยเกี่ยวกับการตัดสินใจ หรือกฎเกณฑ์ใด ๆ ของตนเอง พ่อแม่กลุ่มนี้มักใช้อำนาจอย่างอิสระพยายามให้ลูกเชื่อฟังตนเสมอ มักวางกฎเกณฑ์ให้ลูก และคาดหวังว่าลูกจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์นั้นโดยไม่มีข้อโต้แย้งใด ๆ ลูกจะต้องเชื่อฟัง และให้ความเคารพนับถือพ่อแม่

๒. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจอย่างมีเหตุผล (Authoritative) เป็นการอบรมเลี้ยงดูในรูปแบบที่พ่อแม่มีการควบคุมลูกและเรียกร้องให้ลูกมีวุฒิภาวะ เช่นเดียวกับแบบแรกแต่การควบคุมจะมีความยุติธรรมมากกว่า โดยที่พ่อแม่จะมีการสื่อสารที่ดี และมีการสื่อสารที่ชัดเจนกับลูก พ่อแม่จะมีการกระตุ้นให้ลูกได้พูดคุยอย่างยุติธรรมในการตัดสินใจใด ๆ ของตนเองรวมทั้งให้เหตุผล ให้คำอธิบายเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ได้วางไว้ และเปิดโอกาสให้ลูกได้แสดงความคิดเห็นของตนเอง โดยพ่อแม่พยายามตอบสนองความต้องการ และความปรารถนาของลูกเท่าที่จะเป็นไปได้และอย่างเหมาะสม เคารพในสิทธิและความคิดเห็นของลูก ทำให้ลูกมีความมั่นคงในความคิดของตนเอง

๓. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยตามใจ (Indulgent - Permissive) เป็นการอบรมเลี้ยงดูในรูปแบบที่พ่อแม่ให้อิสระกับลูก และมักไม่เรียกร้องให้ลูกมีวุฒิภาวะ หรือควบคุมลูก พ่อแม่จะให้ความรัก ความอบอุ่นและตามใจลูกมาก รวมทั้งการไม่ใช้การควบคุมลูก พ่อแม่จะขาดการอบรมลูก ยอมให้ลูกควบคุมตนเองมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ พ่อแม่จะมีความอดทนต่อพฤติกรรมของลูกอย่างมาก และไม่คอยลงโทษลูก

^๑ Baumrind Cited in Mussen, 1990, pp. 147-152

วันนี้อย่าง วาสิกะสิน และคณะ^๑ ได้กล่าวถึง รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูลูก จะมีหลายรูปแบบต่าง ๆ กัน ซึ่งแต่ละรูปแบบจะมีผลโดยตรงกับบุคลิกภาพ และมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่าง พ่อแม่กับลูก ทำให้เกิดบรรยากาศในครอบครัวที่มีความแตกต่างกันไป ดังนี้

๑. บรรยากาศแบบอิตาเลียน คือ ครอบครัวให้สิทธิขาดแก่พ่อ พ่อมีอำนาจสิทธิขาดทุกอย่างภายในบ้าน แม้กระทั่งการตัดสินใจแทนสมาชิกในครอบครัว พ่อจะสร้างกฎเกณฑ์ให้สมาชิกในครอบครัวปฏิบัติตาม แม่มีหน้าที่เป็นแม่บ้าน แต่อาจมีส่วนร่วมคิดร่วมตัดสินใจกับพ่ออยู่บ้าง ลูกถูกปิดกั้นความคิดเห็น พ่อแม่เท่านั้นที่มีสิทธิขาดทุกอย่างในบ้านซึ่งอยู่ในรูปแบบผู้ปกครอง การแสดงออกจะปรากฏในลักษณะ การห้ามปราม การออกคำสั่งแบบเผด็จการ ไม่ชี้แจงเหตุผลส่วนใหญ่พบในครอบครัวแถบเอเชียที่มีบรรยากาศเช่นนี้

ผลก็คือ เกิดช่องว่างระหว่างลูกกับพ่อแม่ ลูกจะเกิดความรู้สึกว่าเหว เป็นความอ่อนแอทางความคิด ขาดความอบอุ่น ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่เป็นตัวของตัวเอง บางคนถูกค่านิยมของครอบครัวครอบงำ จนไม่กล้าทำอะไร ๆ ที่คิดว่าพ่อแม่จะไม่พอใจ ลูกจะให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อน หรือสิ่งแวดล้อมภายนอกมากกว่า

๒. บรรยากาศแบบให้เสรีภาพสุดขีด คือ พ่อแม่ต่างก็มีภาระหน้าที่จนไม่มีเวลาให้ครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกห่างเหิน บางทีพ่อแม่คิดว่า เด็กมีเชื้อสายดีก็จะได้ดีเองทำให้เด็กอ่อนการอบรม เด็กประเภทนี้หากพ่อแม่มีฐานะดี จะได้รับการปรนเปรอด้วยเงินทอง โดยพ่อแม่มีความคิดว่าเงินทองทดแทนความรัก ความเอาใจใส่ของตนที่มีต่อลูกได้ การแสดงออกจะปรากฏในลักษณะ ลูกจะมีความห่างเหินกัน การพูดคุย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การรับฟังปัญหาภายในครอบครัว มีโอกาสเกิดขึ้นได้น้อยมาก

ผลก็คือ ลูกขาดความอบอุ่น ไม่เข้าใจว่าสิ่งใดควร หรือไม่ควรกระทำ ขาดความเข้าใจ ขาดการรู้จักความรัก หรือการให้อภัยผู้อื่น บางทีจะรักและหลงตัวเอง มีกลไกการป้องกันตนเองสูง หากถูกสิ่งแวดล้อมที่เลวร้ายซุกจุกก็สามารถประพฤติตนออกกรอบได้ เช่นเดียวกับเด็กที่อยู่ในครอบครัวแบบอิตาเลียน

๓. บรรยากาศแบบประชาธิปไตย คือ บรรยากาศของครอบครัวจะเป็นบรรยากาศที่ดี สร้างสรรค์ชีวิตแก่เด็ก พ่อแม่ร่วมมือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการอบรมเลี้ยงดูลูก เปิดโอกาสให้ลูกได้แสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจในการวางแผนชีวิตครอบครัวตามสมควร ซึ่งพ่อแม่ยังต้องแสดงบทบาทความเป็นพ่อแม่ที่มีความปรองดองต่อกัน รู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว ร่วมกันรับผิดชอบภารกิจ

^๑ วันนี้อย่าง วาสิกะสิน และคณะ, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเพศศึกษา, หน้า ๒๐.

ต่าง ๆ ในครอบครัว ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน การแสดงออกของพ่อแม่เช่นนี้ จะสร้างความประทับใจ และเป็นแบบแม่พิมพ์ของลูก

ผลก็คือ ลูกจะรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย เชื่อมมั่นในตนเอง กล้าแสดงออก กล้าเผชิญความจริงกล้ารับผิดชอบ มีความเสียสละ รู้จักการให้อภัยคนอื่น

๒.๓.๒ ลักษณะรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว แบบประชาธิปไตย (Democratic)

ลักษณะรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวแบบประชาธิปไตย (Democratic) มีลักษณะ^๑ ดังต่อไปนี้

๑. บิดามารดาพิจารณาความต้องการของบุตรธิดา และร่วมกันตัดสินใจออกระเบียบกฎเกณฑ์ในบ้าน บุตรธิดาได้รับการคาดหวังว่าจะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เหล่านี้ ถ้าพวกเขาไม่ทำตาม พวกเขาก็ต้องช่วยกำหนดผลลัพธ์ที่จะตามมาจากพฤติกรรมของตน

๒. รูปแบบพฤติกรรมของบิดามารดาสามารถคาดการณ์ได้เป็นส่วนใหญ่ บิดามารดามักจะตอบสนองด้วยวิธีและสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน

๓. การอบรมสั่งสอน บิดามารดาจะใช้วิธีอภิปรายเหตุผลร่วมกับบุตรธิดาแล้วร่วมกันเสนอแนะการเปลี่ยนแปลงที่อาจมีความจำเป็นตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป

๔. บิดามารดา มองว่าตนเองเป็นผู้นำในการช่วยให้บุตรธิดาของตนแบ่งปันความรับผิดชอบในความเป็นอยู่ของครอบครัว บิดามารดาจะมองดูบุตรธิดาของตนในฐานะที่เป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่งที่ทำประโยชน์ให้แก่ครอบครัว

๒.๓.๓ ลักษณะรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว แบบเสรีนิยม (Permissive)

๑. บิดามารดา กำหนดระเบียบกฎเกณฑ์น้อยมากและยอมให้บุตรธิดามีอิสระในการแสดงออกด้วยวิธีการต่างกันในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ และที่เกี่ยวข้องกับบุตรธิดา

๒. บิดามารดาเปลี่ยนแปลงคำสั่งสอนให้เข้ากับสถานการณ์

๓. บิดามารดาคาดหวังว่าบุตรธิดา จะต้องสร้างทางเลือกหลาย ๆ ทางและเผชิญหน้ากับผลลัพธ์ของการตัดสินใจทางเลือกนั้น

^๑ Hildebrand, Verna, Parenting : Rewards and Responsibilities, 4th ed., (McMillan / McGraw – Hill. 1994), pp.106-107.

แมคโคบี^๑ (Berns, 1993, citing McCoby, 1980) ได้ตรวจสอบแบบของการเป็นบิดามารดาตามลักษณะบรรยากาศในครอบครัว ความอบอุ่นหรือความเป็นปฏิปักษ์ และได้กำหนดลักษณะของบิดามารดาที่ให้ความอบอุ่นแก่บุตรธิดาไว้ ดังนี้

๑. มีความผูกพันอย่างลึกซึ้งกับความเป็นอยู่ของบุตรธิดา
๒. มีความรับผิดชอบต่อความต้องการของบุตรธิดา
๓. มีความเต็มใจในการสละเวลาให้กับบุตรธิดา
๔. แสดงความชื่นชมในความสำเร็จของบุตรธิดาและไม่เห็นแก่ตัว
๕. รับรู้ต่อสภาวะอารมณ์ของบุตรธิดา

บิดามารดาที่แสดงความเป็นปรปักษ์ต่อบุตรธิดานั้น นอกจากจะขาดความผูกพันในชีวิตความเป็นอยู่ของบุตรธิดาแล้ว ยังแสดงความรู้สึกรู้สึกอย่างเปิดเผยว่าปฏิเสธหรือมีเจตนาไม่ดีต่อบุตรธิดา สำหรับบุตรธิดาที่เติบโตมาจากครอบครัวที่มีความอบอุ่นจะมีลักษณะนิสัยดังนี้

๑. มีความผูกพันอย่างแนบแน่นกับบิดามารดาของตน บุตรธิดาจะมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาชีวิตด้วยความกระตือรือร้น สนใจและยินดี บุตรธิดาจะปฏิบัติตามคำสั่งอย่างง่ายดาย และเมื่อต้องเผชิญกับอุปสรรค พวกเขาจะร้องขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ ในทางตรงกันข้าม บุตรธิดาที่เผชิญกับอุปสรรค พวกเขาจะเกิดความคับข้องใจได้อย่างง่าย ๆ ขาดความควบคุมอารมณ์หรือละทิ้งความพยายามในการแก้ไขปัญหา พวกเขามักไม่ร้องขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่

๒. มีความนับถือตนเองสูง เรียนดี และยอมรับข้อจำกัดของตนเอง บุตรธิดาเหล่านี้มีความรู้สึกรู้สึกว่าบิดามารดาของตนรับรู้ห่วงใย และมีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของตน พวกเขารับรู้ด้วยว่าบิดามารดาของพวกเขาจะไม่ใช้วิธีลงโทษทางร่างกาย แต่จะใช้วิธีลงโทษอื่น ๆ เช่น การลดสิทธิพิเศษที่เคยให้ และมีความเป็นประชาธิปไตย โดยรับฟังความคิดเห็นของบุตรธิดา และอธิบายเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังการใช้กฎระเบียบข้อนั้น

๓. มีความห่วงใยในความรู้สึกของผู้อื่น และเคารพต่อศีลธรรมภายในจิตใจในมากกว่าเคารพต่อกฎเกณฑ์ของผู้อื่น คำสอนของบิดามารดาเกี่ยวกับความห่วงใยผู้อื่นและไม่ทำลายความเชื่อถือของผู้อื่น ดูเหมือนว่าจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาความรู้สึกนึกคิดของบุตรธิดา

^๑ Berns, citing Maccoby, E.E., *Social Development: Psychological Growth and the Parent Child Relationship*, (New York: Harcourt Brace Janovich, 1993), p. 151.

สรุปได้ว่า ลักษณะรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว แบบเสรีนิยม แสดงให้เห็นว่าการให้ความอบอุ่นจากบิดามารดาจะทำให้บุตรธิดา บุตรจะเชื่อฟังคำสั่งสอนมากขึ้น เมื่อบิดามารดาให้ความรักความอบอุ่นแก่บุตรธิดา บุตรธิดาจะมีความรู้สึกที่ตนเองได้รับความรักและชื่อเรียกร้องของบิดามารดาจะได้รับการปฏิบัติตามในนามของความรัก กล่าวอีกนัยหนึ่ง บุตรธิดาจะมีความเข้าใจดีว่า ความผูกพัน คำสั่งสอนและกฎระเบียบของบิดามารดา กระทำไปเพื่อประโยชน์ของตัวบุตรธิดาเอง

๒.๓.๔ รูปแบบการเลี้ยงดูที่มีผลต่อพฤติกรรมเชิงคุณธรรมของเด็กในครอบครัวชาวพุทธ

การอบรมเลี้ยงดูแต่ละแบบส่งผลต่อพัฒนาการของวัยรุ่นด้านต่าง ๆ และเมื่อเปรียบเทียบผลของพัฒนาการในเรื่องเดียวกันแล้ว วัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูต่างกันมีพัฒนาการแตกต่างกัน ดังจะเห็นได้จากผลการวิจัยซึ่งแยกอธิบายตามการอบรมเลี้ยงดูทั้ง ๔ แบบคือ

๑. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม ทำให้เด็กวัยรุ่นมีความกังวล มีลักษณะพึ่งพิงสูง ขาดความมั่นใจในตนเองและไม่มีความสุข^๑ (Baumrind, 1991) โดย Frick (1994) พบว่าเด็กวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุมนั้น สัมพันธ์เชื่อมโยงกับพฤติกรรมอันเนื่องมาจากปัญหาสุขภาพจิตไม่ดี นอกจากนี้เด็กวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม ประสบผลสำเร็จในการเรียนน้อยกว่าวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบดูแลเอาใจใส่แต่ผลการเรียนดีกว่า และมีพฤติกรรมต่อต้านสังคมน้อยกว่ากลุ่มที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ

๒. การอบรมเลี้ยงดูแบบดูแลเอาใจใส่ ได้มีผู้วิจัยเพื่ออธิบายระดับความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบดูแลเอาใจใส่กับพฤติกรรมในวัยรุ่น พบว่าสัมพันธ์กับหลายองค์ประกอบได้แก่ การเห็นคุณค่าในตัวเองสูง มีวุฒิภาวะทางสังคมและจริยธรรม ประสบความสำเร็จในการเรียน และมีผลการเรียนในระดับมัธยมปลายและระดับอุดมศึกษา สูงกว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบอื่น ศึกษาพบว่า วัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบดูแลเอาใจใส่ จะมีบุคลิกภาพที่เป็นตัวของตัวเอง เข้าสังคมได้ดี มีความสามารถในการปรับตัวสูงสุด ควบคุมตัวเองได้ดีมี

^๑ Baumrind, D., The influence of parenting style on adolescent competence and substance use, (Journal of Early Adolescence, 11 (1), 1991), pp. 56-95.

ลักษณะเป็นมิตร นอกจากนี้ Frick (๑๙๙๔) ยังศึกษาพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบดูแลเอาใจใส่ สัมพันธ์กับการมีสุขภาพจิตดีในวัยรุ่น

๓. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ มีการศึกษาพบว่า วัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจมีการควบคุมตัวเองได้ดี่า ประสบผลสำเร็จในการเรียนน้อย ผลการเรียนต่ำกว่าการอบรมเลี้ยงดู ๒ แบบแรก มีการใช้สารเสพติดทั้งแอลกอฮอล์และยาเสพติดสูง และมีความก้าวร้าวสูง

๔. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ผลการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ทำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมทางลบทั้งต่อตนเองและการปฏิสัมพันธ์ในสังคม ทั้งนี้เนื่องจากพ่อแม่เห็นห่างจากเด็ก ไม่มีการสื่อสารถึงกัน ทำให้เด็กสนใจการเรียนน้อย เพื่อการใช้ชีวิตในสังคมโรงเรียนขาดความอดทนต่อปัญหา สับสนและควบคุมอารมณ์ไม่ได้ ขาดจุดมุ่งหมายในชีวิต และมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนสูงกว่าวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดู ๓ แบบแรก

(๑) พฤติกรรมที่แสดงถึงความรู้สึกภายใน (acting-out behavior) แบ่งออกได้ดังนี้ พฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้จากภายนอก (overt behavior) ได้แก่ ความหงุดหงิด โมโหง่าย โกรธ พุดจาชวนทะเลาะ กระสับกระส่ายไม่อยู่นิ่ง และพฤติกรรมที่อยู่ภายในไม่สามารถสังเกตเห็นได้ (coveret behavior) เช่น ความรู้สึกขุ่นเคืองไม่เป็นมิตร และอาจมีพฤติกรรมที่แสดงออกในรูปอื่น เช่นอาการและอาการแสดงของโรคจิตและโรคประสาท

(๒) พฤติกรรมเบี่ยงเบนความสนใจจากความวิตกกังวลไปสู่อาการเจ็บป่วยทางร่างกาย (somatizing) ได้แก่ ผู้ป่วยด้วยโรค psychosomatic ซึ่งทำให้ความสามารถในการทำ สิ่งใด ๆ ลดน้อยลง และเกิดพฤติกรรมหลีกเลี่ยงแบบต่าง ๆ ตามมาเพื่อนำ ตนเองออกจากสถานการณ์ที่ไม่พึงพอใจนั้น

(๓) การชะงักงันอยู่ในภาวะที่ก่อให้เกิดความวิตกกังวล (freezing to the spot) ได้แก่ การถอนตัวหนีจากเหตุการณ์ (withdrawal) การเก็บกดความรู้สึกแล้วกลายเป็นอาการซึมเศร้า (Depression) พฤติกรรมถดถอยไปสู่พัฒนาการในวัยต้น ๆ (regression)

(๔) พฤติกรรมในรูปแบบความพยายามที่จะเข้าใจสาเหตุของความวิตกกังวล (using the anxiety in the service of learning) ด้วยการทำความเข้าใจวิธีการที่ตนเองใช้เพื่อขจัดความวิตกกังวล แล้วหาสาเหตุว่าอะไรทำให้ตนเองอีกอดไม่สบาย และเรียนรู้จากประสบการณ์นี้ เช่น เมื่อไม่ได้อ่านหนังสือแล้วเข้าสอบ จะทำให้บุคคลนั้นรู้สึกหวาดหวั่นไม่มั่นใจ รู้สึกอดอดไม่สบายใจ ภายหลังสอบ ครั้งต่อมาถ้าบุคคลนั้นไม่ยอมมีประสบการณ์เช่นนั้นอีก บุคคลก็จะหาทางป้องกัน โดยการอ่านหนังสือเตรียมตัวให้พร้อมก่อนสอบ

Kail and Cavanaugh^๑ (2000) มีความเชื่อว่า ถ้าพ่อแม่ให้การอบรมเลี้ยงดูเด็ก ไม่ว่าจะในรูปแบบใดก็ตาม เมื่อเด็กเติบโตเข้าสู่วัยรุ่น ก็ยังคงได้รับวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบนั้นต่อไป และรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่มักจะใช้กับเด็ก มี ๔ แบบ คือ

แบบที่ ๑ Authoritarian parenting เป็นพ่อแม่ที่ใช้อำนาจเผด็จการ เข้มงวดกับเด็กมาก แต่ให้ความอบอุ่นกับเด็คน้อย เด็กจะต้องทำตามพ่อแม่อย่างเคร่งครัด ห้ามโต้เถียงพ่อแม่ เด็กจะต้องให้ ความเคารพ เชื่อฟังพ่อแม่ ซึ่งผลจากการวิจัยพบว่า เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพ่อแม่ใช้อำนาจ เผด็จการ จะเป็นผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มีการยอมรับนับถือตนเองต่ำ และมีทักษะในการเข้า สังคมน้อย

แบบที่ ๒ Authoritative parenting เป็นพ่อแม่ที่มีความเข้มงวดและให้ความอบอุ่นกับเด็ก เท่าเทียมกัน โดยพ่อแม่จะอธิบายให้เด็กทราบกฎเกณฑ์ที่ควรต้องปฏิบัติ และเด็กสามารถโต้แย้งด้วย เหตุผลกับพ่อแม่ได้ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพ่อแม่เข้มงวดพอสมควร จะเป็นผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบในตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง และมี ลักษณะความเป็นมิตรกับผู้อื่น

แบบที่ ๓ Indulgent – permissive parents เป็นพ่อแม่ที่ยินยอมและตามใจเด็กทุกอย่าง ให้ความอบอุ่นและดูแลเด็ก แต่ไม่ควบคุมเด็ก พ่อแม่จะยอมรับพฤติกรรมของลูกทุกด้าน พ่อแม่ไม่มี การลงโทษ ซึ่งผลจากการวิจัยพบว่า เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพ่อแม่ยินยอมและตามใจทุกอย่าง จะเป็นผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มีอารมณ์วู่วามและหงุดหงิดง่าย

แบบที่ ๔ Indifferent – uninvolved parents เป็นพ่อแม่ที่ไม่เกี่ยวข้องกับเด็กเลย ทั้งทางด้านการควบคุมดูแลและการให้ความรักความอบอุ่น แต่พ่อแม่มีหน้าที่เพียงสนองความต้องการ พื้นฐานให้แก่เด็ก พ่อแม่จะใช้เวลาอยู่กับเด็คน้อย ไม่ให้ความสนใจในอารมณ์ของเด็ก ซึ่งผลจากการ วิจัยพบว่า เด็กที่ไม่ได้รับความสนใจและไม่ได้รับการเอาใจใส่จากพ่อแม่เลย จะเป็นเด็กที่มีการยอมรับ นับถือตนเองต่ำ มีอารมณ์วู่วาม ใจร้อน ก้าวร้าว และมีอารมณ์เสื่อง่าย

---

^๑ Kail R. V. and J. V. Cavanaugh, *Human development: A lifespan view*, 2nd edition, (United state: Wadsworth, 2000), p. 23.

๒.๔ การวัดพฤติกรรมเชิงคุณธรรมของเด็ก

คุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรมเป็นคุณลักษณะที่พึงปรารถนาในอันที่สร้างสรรค์ประโยชน์ คุณค่า ตลอดจนความดี ความงามให้เกิดขึ้นในสังคม คุณลักษณะเหล่านี้ เช่น ความรับผิดชอบ ความเสียสละ ความสามัคคี ฯลฯ การวัดคุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรมนั้น ถ้าจะให้การวัดครอบคลุมแล้ว ควรวัด ใน ๔ ส่วน^๑ คือ

๑. ความรู้เชิงจริยธรรม เป็นการวัดความรู้ความคิดเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม โดยเฉพาะความคิดว่าสิ่งใด ควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ

๒. ทักษะคิดเชิงจริยธรรม เป็นลักษณะความรู้สึกลึกซึ้งในเชิงทางจิตใจของบุคคลที่มีต่อคุณลักษณะทางจริยธรรมนั้น เช่น รู้สึกว่าชอบ - ไม่ชอบ เห็นด้วย - ไม่เห็นด้วย ฯลฯ ต่อคุณลักษณะคุณธรรม จริยธรรมแต่ละด้าน

๓. เหตุผลเชิงจริยธรรม เป็นลักษณะที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกกระทำหรือไม่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเหตุผลในการกระทำที่อ้างถึงเป็นเครื่องแสดงถึงระดับพัฒนาการทางจริยธรรม

๔. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม เป็นลักษณะการกระทำหรือการแสดงออกในลักษณะที่สังคมต้องการ และไม่กระทำหรือไม่แสดงออกในลักษณะที่สังคมไม่ต้องการการวัดคุณธรรม จริยธรรม ใน ๔ ส่วนดังกล่าวมีรายละเอียด ดังนี้

๒.๔.๑ การวัดความรู้เชิงจริยธรรม

การวัดความรู้เชิงจริยธรรม เป็นการสอบวัดความสามารถด้านพุทธิพิสัย ในคุณธรรม จริยธรรมที่ต้องการวัด เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบทดสอบ เช่น ต้องการวัดความรู้เชิงจริยธรรมด้านเสียสละ

(๐) “ความเสียสละ” หมายถึงอะไร (ความจำ)

๑. การให้

๒. การจ่าย

๓. การยอม

๔. การสูญเสีย

๕. การพลัดพราก

^๑ สุโขทัยธรรมมาธิราช , มหาวิทยาลัย, การพัฒนาแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ หน่วยที่ ๘ - ๑๕, (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช , ๒๕๓๕), หน้า ๔๕๕-๔๕๙.

(๐๐) ลักษณะใดเป็นการเสียสละ (ความเข้าใจ)

๑. การทำบุญ
๒. การเสียภาษี
๓. การใช้ของเก่า
๔. การคืนเงินกู้ยืม
๕. การเสียค่าคุมหรรศพ

(๐๐๐) การเสียสละเพื่ออุดมการณ์ ใช้ได้ผลดีในเรื่องเกี่ยวกับอะไร (การนำไปใช้)

๑. การกีฬา
๒. ความรัก
๓. ครอบครัว
๔. การเมือง
๕. สุขภาพอนามัย

(๐๐๐๐) การเสียสละเพื่อการใดให้คุณค่าสูงสุด (การวิเคราะห์)

๑. เพื่อให้มีอยู่มีกิน
๒. เพื่อเอาตัวรอดได้
๓. เพื่อทำงานได้สำเร็จ
๔. เพื่อให้สังคมอยู่รอดได้
๕. เพื่อให้คนใกล้ชิดพอใจ

๒.๔.๒ การวัดทัศนคติเชิงจริยธรรม

การวัดทัศนคติเชิงจริยธรรม เป็นการวัดคุณลักษณะ ด้านความรู้สึกรู้สึกที่เป็นความเชื่อ ศรัทธา และพร้อมจะปฏิบัติตามคุณธรรมจริยธรรมที่ตนยึดถือ เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสำรวจรายการ เช่น ต้องการวัดทัศนคติต่อการเสียสละอาจวัดโดยใช้เป็นแบบสอบถาม

ตารางที่ ๒.๑
การวัดทัศนคติเชิงจริยธรรม

ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	เฉยๆ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง
๑. การเสียสละเป็นสิ่งที่ดีที่ควรปฏิบัติ					
๒. การเสียสละเป็นคุณธรรมที่สูงส่ง					
๓. การเสียสละเป็นการกระทำที่ไร้เหตุผล					
๔. บุคคลที่เสียสละควรได้รับการยกย่อง					
๕. กฎหมายแทบจะไม่จำเป็นถ้าคนรู้จักเสียสละ					
๖. สังคมจะเป็นสุขได้ถ้ารู้จักเสียสละ					
๗. การได้ชื่อว่าเสียสละนั้นทำได้ยากยิ่ง					

๒.๔.๓ การวัดเหตุผลเชิงจริยธรรม

การวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมมีเครื่องมือที่ใช้วัด ได้แก่ แบบสัมภาษณ์รายบุคคล แบบสำรวจรายการ แบบทดสอบสถานการณ์ ซึ่งการวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมจะนิยมวัดโดยใช้แบบทดสอบสถานการณ์ การวัดวิธีนี้จำเป็นต้องให้บุคคลได้แสดงความคิดเห็นพร้อมทั้งเหตุผลซึ่งเหตุผลที่อ้างถึงนั้นแสดงระดับของจริยธรรมที่บุคคลนั้นมี และการพิจารณาเหตุผลที่อ้างอันแสดงถึงระดับความมีจริยธรรมจำเป็นต้องอาศัยกฎเกณฑ์ หลักการหรือทฤษฎีอันสามารถอ้างอิงได้ ซึ่งมีตัวอย่างและแบบวัดโดยใช้สถานการณ์ ดังนี้

๑. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ (Piaget)

เพียเจต์^๑ (Piaget,1962) มีความเชื่อว่า ความคิดและสติปัญญาของบุคคลมีการเจริญตามลำดับขั้นของการพัฒนา เมื่อใช้อายุเป็นเกณฑ์ในการแบ่งลำดับขั้น และพบว่าจริยธรรมจะแฝงอยู่ในพฤติกรรมและกฎเกณฑ์การเล่นของเด็กตลอดเวลา ดังนี้

ตารางที่ ๒.๒

ลักษณะพฤติกรรมและระดับของจริยธรรม

ลักษณะพฤติกรรม	ระดับของจริยธรรม
ทำเพื่อสนองความต้องการทางกาย	๑. ขั้นก่อนจริยธรรม (แรกเกิด - ๒ ขวบ)
ทำในสิ่งที่รู้สึกตัวเองปลอดภัย	๒. ขั้นยึดคำสั่ง (๒ - ๘ ขวบ)
ทำด้วยความรู้สึกถูกต้องยุติธรรม	๓. ขั้นยึดหลักแห่งตน (๘ - ๑๐ ขวบ)

การวัดการตัดสินใจจริยธรรมของเพียเจต์ (Piaget,1962) นั้นพิจารณาเฉพาะขั้นยึดคำสั่งและขั้นยึดหลักแห่งตนเท่านั้น

ตัวอย่าง

นักเรียนรู้สึกพอใจหรือคิดจะทำตามอย่างไร

- จีบแจกรีบคืนไม้บรรทัดให้เพื่อนทันทีที่ครูบอก
- กู้ก้แบ่งขนมกินกับเพื่อนโดยแลกเปลี่ยนกัน

จะเห็นได้ว่าทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ (Piaget,1962) สามารถระบุระดับจริยธรรมของบุคคลในวัยไม่เกิน ๑๐ ขวบ เท่านั้น สำหรับผู้ที่มีวัยสูงกว่านี้ไม่สามารถใช้ได้ เพราะเพียเจต์พบว่าเด็กจะบรรลุทั้งพัฒนาการทางสติปัญญาและจริยธรรมขั้นสูงสุดเมื่ออายุประมาณ ๘ - ๑๐ ปี

^๑ Piaget, Jean, *The Moral Judgment of the Child*, (Collier Books New York, N.Y. , 1962), pp. 121 - 126.

๒. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg)

โคลเบอร์กเชื่อตามทฤษฎีของเพียเจต์ที่ว่าพัฒนาการทางจริยธรรมจะพัฒนาตามพัฒนาการทางพุทธิปัญญา และออกมาในรูปแบบของการตัดสินใจเชิงจริยธรรมโดยใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเพราะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่างๆของบุคคลในการที่จะเลือกกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมชนิดใด ดังแสดงไว้ในภาพประกอบ ๒ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๓

การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ขั้นการใช้เหตุผล	ระดับของจริยธรรม
ขั้นที่ ๑ หลักการหลบหลีก (๒ - ๗ ปี) การลงโทษ - ทำเพราะกลัวการลงโทษ	ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (๒ - ๑๐ ปี)
ขั้นที่ ๒ หลักการแสวงหารางวัล (๗ - ๑๐ ปี) - เลือกทำในสิ่งที่จะได้ความพอใจ	
ขั้นที่ ๓ หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (๑๐ - ๑๓ ปี) - ทำเพื่อตามความเห็นผู้อื่น	ระดับตามกฎเกณฑ์ (๑๐ - ๑๖ ปี)
ขั้นที่ ๔ หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม (๑๓ - ๑๖ ปี) - ทำตามกฎหมายและระเบียบของสังคม	
ขั้นที่ ๕ หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (๑๖ ปีขึ้นไป) - ทำเพราะเห็นความสำคัญของคนหมู่มาก	ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (๑๖ ปี ขึ้นไป)
ขั้นที่ ๖ หลักการยึดอุดมคติสากล (ผู้ใหญ่) - ทำเพราะยึดถือความถูกต้อง ความยุติธรรม	

ตัวอย่าง

ชายคนหนึ่งขับรถด้วยความเร็วเนื่องจากคนที่นั่งมาในรถกำลังเจ็บต้องไปโรงพยาบาล แต่พอถึงสี่แยก รถติดไฟแดง ถ้าข้าพเจ้าเป็นชายคนนั้น ข้าพเจ้าจะหยุดรถ เพราะ

- ตัวข้าพเจ้าต้องบาดเจ็บจากอุบัติเหตุแน่นอน
- กลัวโดนจับต้องเสียค่าปรับ
- คนอื่นจะได้ไม่ว่าข้าพเจ้าเป็นนักขับรถที่เลว
- เพื่อปฏิบัติตามกฎจราจร
- การทำผิดกฎหมายที่ทุกคนยอมรับไม่ควรทำ
- ชีวิตคนป่วยหนึ่งคนมีค่าน้อยกว่าอีกหลายชีวิต ถ้าเกิดอุบัติเหตุ

๓. การวัดพฤติกรรมเชิงจริยธรรม

การวัดพฤติกรรมเชิงจริยธรรม นิยมใช้การวัดโดยแบบทดสอบสถานการณ์ ซึ่งการวัดวิธีนี้จำเป็นต้องให้บุคคลแสดงออกในลักษณะที่สังคมต้องการ ไม่กระทำหรือแสดงออกในลักษณะที่สังคมไม่ต้องการ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

เพียเจต์^๑ (Piaget, 1962) ได้เริ่มศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมมาตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๓๒ จากการศึกษาเขาได้สร้างแบบสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งข้อคำถามของเขาจะเกี่ยวข้องกับสถานการณ์คู่ที่เขากำหนดขึ้น ในสถานการณ์คู่ที่เขากำหนดขึ้นนั้นจะเป็นเรื่องที่คล้ายคลึงกันวันแต่รูปการของปัญหาที่ตามมาจะแตกต่างกันในเรื่องความตั้งใจหรือแรงจูงใจ ดังตัวอย่างที่เพียเจต์ (Piaget, 1962) กำหนดเป็นสถานการณ์ ขึ้นดังนี้

A : เด็กชายตัวเล็กชื่อว่า จอห์น อยู่ในห้องของเขา ถูกเรียกให้ไปรับประทานอาหารเย็น เขาเดินไปยังห้องอาหาร แต่ที่หลังประตูห้องอาหารมีเก้าอี้ตั้งอยู่และบนเก้าอี้มีถาดพร้อมถ้วยแก้ววางอยู่ ๑๕ ใบ จอห์นไม่ทราบว่ที่หลังประตูมีของเหล่านั้น เขาจึงเปิดประตูเข้าไป ประตูจึงชนเก้าอี้และถาดถ้วยแก้วตกลงไปที่พื้นและแตกทั้งหมด

B : เด็กชายตัวเล็กชื่อว่า เฮนรี่ วันหนึ่งขณะที่มารดาออกไปข้างนอก เขาก็พยายามที่จะหยิบขวดแยมจากตู้ถ้วยชาม เขาปีนขึ้นไปบนเก้าอี้และเอื้อมแขนไปหยิบขวดแยม แต่ขณะที่เขาใช้ความพยายามอยู่นั้นเขาก็ไปชนแก้วตลกและแตกไป

ลอเรนซ์ โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg) ผู้ค้นคว้าเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรมโดยเชื่อตามทฤษฎีของเพียเจต์ว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์จะพัฒนาตาม

^๑ Piaget, Jean, *The Moral Judgment of the Child*, pp. 121 - 126.

พัฒนาการทางพุทธิปัญญา แต่ด้านว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ ไม่ได้พัฒนาถึงจุดสมบูรณ์เพียงอายุ ๑๐ ปี แต่มนุษย์ในสภาพปกติจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมอีกหลายขั้นตอน จากอายุ ๑๑ ถึง ๒๕ ปี^๑ โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1969) ได้สร้างแบบสอบถามชนิดปลายเปิดขึ้น เพื่อรวบรวมข้อมูลในการศึกษา โดยเล่าเรื่องจากสถานการณ์สมมุติที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม ซึ่งเป็นเหตุการณ์ขัดแย้งระหว่างความต้องการส่วนบุคคล กับกฎเกณฑ์ของหมู่คณะหรือสังคม ให้ผู้ถูกทดสอบฟังก่อน แล้วถามเหตุผลว่า เรื่องอย่างนี้ควรทำหรือไม่ควรทำ เพราะเหตุใด จากนั้นก็นำเอาเหตุผลต่างๆ จากคำตอบมาวิเคราะห์ว่า ส่วนใหญ่แล้วจัดอยู่ในจริยธรรม ๓ ระดับ ๖ ขั้นตอน ที่เขาศึกษาไว้ ดังตัวอย่างเรื่องของโคลเบอร์ก (Kohlberg, 1969)^๒ ดังนี้

ตัวอย่าง

ในยุโรป สตรีคนหนึ่งกำลังจะตายด้วยโรคมะเร็ง แพทย์แนะนำว่ามียาชนิดหนึ่งซึ่งค้นพบโดยเภสัชกรในเมืองเดียวกันที่สามารถจะช่วยชีวิตเธอไว้ได้ เภสัชกรผู้นั้นคิดราคายา ๒,๐๐๐ เหรียญคือคิดเอากำไรเป็น ๑๐ เท่าของราคาทุน สามียของผู้ป่วยชื่อเฮนซ์ พยายามไปยืมเงินจากทุกคนที่เขารู้จัก แต่เมื่อรวมกันแล้วก็ได้เพียงครึ่งหนึ่งของราคายา เขาบอกกับเภสัชกรว่า ภรรยาของเขา กำลังจะตายและขอรับรองให้เภสัชกรลดราคาขายลงหรือขอผลัดไปจ่ายวันหลัง แต่เภสัชกรตอบว่าไม่ได้ ดังนั้น เฮนซ์ จึงสิ้นหวังและตัดสินใจเข้าไปขโมยยาจากร้านขายยาเพื่อช่วยชีวิตภรรยาของเขา

คำถาม

- ๑) เฮนซ์ควรจะทำเช่นนั้นหรือไม่ และเพราะเหตุใด
- ๒) เป็นหน้าที่ของสามีที่จะต้องขโมยหรือไม่
- ๓) ถ้าท่านกำลังจะตายด้วยโรคมะเร็ง แต่ยังมีร่างกายแข็งแรงพอ ท่านจะขโมยยาเพื่อช่วยชีวิตตนเองหรือไม่

จากที่ได้กล่าวมา สรุปได้ว่า พฤติกรรมเชิงคุณธรรมของเด็กในครอบครัวชาวพุทธเป็นคุณลักษณะที่พึงปรารถนาในอันที่จะสร้างสรรค์ประโยชน์ คุณค่าตลอดจนความดีความงามให้เกิดขึ้นในสังคม คุณลักษณะเหล่านี้ได้แก่ ความรับรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความ

^๑ Kohlberg, Lawrence, "The Child as a Moral Philosopher", in Resding in Educational Psychology Today, (California : CRM Books, 1969), p. 391.

^๒ Kohlberg, Lawrence, Moral Stages and Moralization: The Cognitive Development Approach, in Lickons T., (ed.) Moral Development and Behavior : Theory Research, and Social Issues, (New York : Holt Rinhart and Winston, 1976), pp. 41 – 43.

สามัคคี ความเมตตา กรุณา สำหรับในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะวัดพฤติกรรมเชิงคุณธรรมของเด็ก ในครอบครัวชาวพุทธ ซึ่งเป็นการรู้จักใช้เหตุผลในการเลือกการกระทำ หรือไม่กระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเมื่อมีสถานการณ์บังคับ เหตุผลนี้จะแสดงให้เห็นทราบถึงเหตุจูงใจ หรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ บุคคลที่มีจริยธรรมในระดับที่ต่างกันอาจมีเบื้องหลังการกระทำที่แตกต่างกัน หรือการกระทำที่เหมือนกัน

๒.๕ ทฤษฎีการใช้เหตุผล

๒.๕.๑ ความสำคัญของเหตุผลเชิงจริยธรรม

Kohlberg^๑ (1970) ให้ความสำคัญของเหตุผลเชิงจริยธรรม เป็นเหตุผลที่บุคคลใช้ในการตัดสินใจ หรืออยู่เบื้องหลังการตัดสินใจที่จะกระทำ หรือไม่กระทำ พฤติกรรมต่าง ๆ เมื่อบุคคลได้ให้เหตุผล เราสามารถวินิจฉัยความได้ว่าบุคคลมีจริยธรรมระดับใด ดังนั้นเป้าหมายการสอนจริยธรรมให้แก่เด็ก จึงเป็นการสอนเพื่อให้รู้จักหลักในการตัดสินใจทางจริยธรรมที่ถูกต้อง เพราะหลักทางจริยธรรมเป็นสิ่งที่บุคคลใช้ในการแก้ปัญหาขัดแย้งทางจริยธรรมระหว่างบุคคลเป็นเกณฑ์ หรือแนวทางสำหรับความประพฤติเป็นเหตุผลสำหรับรับการตัดสินใจในการประพฤติปฏิบัติ ความสามารถในการใช้หลักจริยธรรมเรียกว่าความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ซึ่งบุคคลอาจมีเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับที่แตกต่างกันออกไปได้

จากเหตุผลที่กล่าว โคลเบอร์กจึงสนับสนุนให้มีการส่งเสริมพัฒนาการทางจริยธรรมให้สูงขึ้น ทั้งนี้เพราะจริยธรรมขั้นสูงดีกว่าจริยธรรมขั้นต่ำ โดยให้เหตุผลไว้ว่า คนให้เหตุผลขั้นสูงสามารถแก้ปัญหาได้ดีกว่าคนที่ให้เหตุผลในขั้นต่ำและคนที่ให้เหตุผลขั้นสูง สามารถมองเห็นความแตกต่าง และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสิ่งต่าง ๆ ได้ เช่น ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างกฎหมายกับความยุติธรรม และมีความสามารถในการคิด หรือเข้าใจหลักการที่เป็นสากล เช่น หลักของความยุติธรรมดีกว่าคนที่ให้เหตุผลขั้นต่ำ

ดังนั้นสรุปได้ว่า ความสำเร็จของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมจึงเป็นเหตุผลสมควรส่งเสริมให้เด็กได้รับการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมให้สูงขึ้น เพื่อเพิ่มความสามารถในการตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องในสถานการณ์ต่าง ๆ

^๑ Kohlberg, L., Moral Stege and Moralization : The Cognitive Developmental Approach, In T. Likona (Ed.) Moral Development and Behavior, pp. 41 – 43.

๒.๕.๒ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในการวิจัยนี้ขอนามากล่าว ๒ ทฤษฎี^๑ ที่สำคัญ ดังนี้

๑) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ (Piaget) โดยเพียเจต์เป็นผู้ริเริ่มศึกษาพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก และมีความคิดว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นขึ้นอยู่กับความฉลาดในการที่จะรับรู้ กฎเกณฑ์และลักษณะต่าง ๆ ทางสังคม ดังนั้นพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจึงขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้น และได้แบ่งขั้นของพัฒนาการจริยธรรมของมนุษย์ออกเป็น ๓ ขั้น คือ

(๑) ขั้นก่อนจริยธรรม พัฒนาการขั้นนี้เริ่มตั้งแต่เกิดจนถึง ๒ ขวบ เด็กในวัยนี้ยังไม่มีความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดลอมอย่างละเอียด แต่มีความต้องการทางกาย ซึ่งต้องการที่จะได้รับการตอบสนองโดยไม่คำนึงถึงกาลเทศะใด ๆ ทั้งนี้ เมื่อเด็กเริ่มมีความสามารถก็จะเริ่มเรียนรู้สภาพแวดล้อมและบทบาทของตนเองต่อบุคคลอื่น

(๒) ขั้นยึดคำสั่ง พัฒนาการขั้นนี้อยู่ในช่วง ๒ - ๘ ปี เด็กจะมีความเกรงกลัวผู้ใหญ่ และเห็นว่าคำสั่งของผู้ใหญ่ คือ ประกาศิตที่ตนต้องกระทำ ตาม

(๓) ขั้นยึดหลักแห่งตน พัฒนาการขั้นนี้จะอยู่ในช่วง ๘ - ๑๐ ปี เพียเจต์เชื่อว่าเกิดขึ้นจากพัฒนาการทางสติปัญญาและจากประสบการณ์ในการมีบทบาทในกลุ่มเพื่อนด้วยกัน ความเกรงกลัวอำนาจภายนอกจะเป็นหลักภายในจิตใจของเด็กเกี่ยวกับความยุติธรรม ซึ่งหมายถึงการแลกเปลี่ยนกันและความเท่าเทียมกันของบุคคลบางคนที่พัฒนาการอาจหยุดชะงักอยู่ในขั้นที่สอง เนื่องจากการบีบบังคับอย่างผิดปกติของผู้เลี้ยงดูหรือสังคม หรือเกิดจากการขาดประสบการณ์ในกลุ่มเพื่อนก็ได้

๒) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก^๒ (Kohlberg) โคลเบอร์ก ได้ศึกษาพัฒนาการทาง จริยธรรมโดยอาศัยทฤษฎีของเพียเจต์เป็นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่างเป็นทั้งเด็กวัยรุ่นและผู้ใหญ่การศึกษาใช้ทั้งวิธีการสัมภาษณ์ และการเขียนตอบ โคลเบอร์ก ได้จัดลำดับเหตุผลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง เป็น ๖ พวก แล้วทำการตรวจสอบหลายครั้ง จึงสรุปว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของคนมี ๖ ขั้นขั้นของพัฒนาการทาง จริยธรรมมีความสัมพันธ์กับอายุ และพัฒนาการทาง

^๑ ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจวบจักษ์, **จริยธรรมของเยาวชน**, (กรุงเทพมหานคร การศาสนา, ๒๕๒๐), หน้า ๔๐-๔๑.

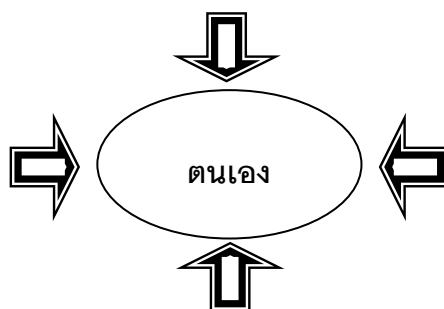
^๒ Kohlberg, L., *Moral Stege and Moralization : The Cognitive Developmental Approach*, In T. Licona (Ed.) *Moral Development and Behavior*, pp. 41 – 43.

สติปัญญา ไคลเบอร์กกำหนดชั้นของจริยธรรมโดยถือจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ว่าอยู่ในระดับอายุนี้ให้เหตุผลมีลักษณะแบบนี้ แต่ละชั้นจะแทนระบบความคิด ซึ่งได้จากส่วนใหญ่ว่ามีกระบวนการความคิดทางจริยธรรมอย่างไร แต่ละชั้นยังเป็นส่วนหนึ่งของชั้นที่สูงขึ้นไป ชั้นที่สูงกว่าจะแสดงถึงความเข้าใจที่เหนือกว่ามีการรับรู้ที่กว้างขวาง ลึกซึ้งและเป็นนามธรรมมากกว่า การแก้ปัญหาหลักเกณฑ์มีเหตุผลมากกว่า

โดยทั่วไปบุคคลจะมีพัฒนาการการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามลำดับชั้น จากชั้นที่ ๑ เรื่อยไปถึงชั้นที่ ๖ และการพัฒนานี้จะไม่ข้ามขั้นแต่จะพัฒนาตามลำดับ หมายความว่า บุคคลที่มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในชั้นที่ ๒ ไม่สามารถจะพัฒนาจริยธรรมไปถึงชั้นที่ ๖ เลยแต่จะต้องพัฒนาขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมมาจากชั้นที่ ๒,๓,๔,๕ และ ๖ ไปตามลำดับ ทั้งนี้ เพราะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในชั้นสูงจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อบุคคลนั้น ๆ ได้ผ่านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในชั้นที่ต่ำกว่ามาแล้ว รวมทั้งการได้รับประสบการณ์จากสังคม จากการเรียนรู้จึงจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดของการใช้เหตุผล^๑ จากการศึกษาค้นคว้าของไคลเบอร์ก ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า คนเรานั้นไม่ว่าจะอยู่ในสังคมแบบไหน ประเทศใดทวีปใด ก็ตามจะมีรูปแบบ (Pattern) ของการพัฒนาจริยธรรมตามลำดับ เป็นขั้นเป็น ตอนที่นอนเหมือน ๆ กัน ๖ ชั้น หรือจัดเป็น ๓ ระดับ แต่ละระดับมี ๒ ชั้น ดังนี้

(๑) ระดับก่อนกฎเกณฑ์ หรือระดับเริ่มมีจริยธรรม (Preconventional Level) เป็นระดับที่มีในเด็กส่วนมากที่อายุต่ำกว่า ๑๐ ขวบ การตัดสินใจเลือกการกระทำ ในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเท่านั้น จะไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้อื่น ในระดับนี้รางวัลและการลงโทษเป็นแรงกระตุ้นที่สำคัญ

ชั้นที่ ๑ (๒-๗ ปี) ชั้นหลบหนีการลงโทษ (The Punishment and Obedience Orientation)

^๑ ยูพาวดี วงษ์เพ็ญ, การปฏิบัติตนทางจริยธรรมตามการรับรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕), หน้า ๑๙-๒๕.

เป็นขั้นที่จะกระทำ อะไรงงไปก็คิดถึงตนเองเป็นหลัก เชื้อฟ่งผู้ที่มีอำนาจทางกายสูงกว่า ความรู้สึกกลัวที่จะถูกลงโทษทางกาย เป็นตัวกระตุ้นให้ทำ หรือไม่ทำ อะไรงงตนเองมองตนเองว่าเหมือนกับอยู่ใต้อิทธิพลของผู้อื่น การกระทำ ต่าง ๆ จะถูกตัดสินในแง่ของผลสืบเนื่องทางกายภาพ เด็กจึงชอบใช้หลักการหลีกเลี่ยงมิให้ได้รับโทษเป็นเหตุผลในการกระทำหรือเขาจะเลือกกระทำ ในทางที่จะเกิดประโยชน์แก่ตัวเองมากกว่า จะมีความกลัวติดคุก กลัวไฟ นรกเผา

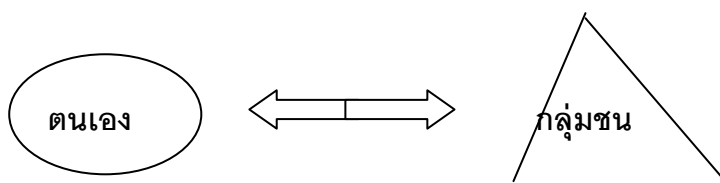
ขั้นที่ ๒ (๗-๑๐ ปี) ขั้นการแสวงหารางวัล (The Instrumental Relativist Orientation)

เป็นขั้นที่คนเราจะทำ อะไรงงไปก็เริ่มคิดถึงคนอื่นขึ้นมาบ้าง แต่ก็ยังเป็นไปเพื่อหวังที่จะได้รับประโยชน์ตอบแทนจากคนที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเท่านั้นและไม่คิดถึงความต้องการของคนอื่นเลย ถ้าหากตนไม่คิดว่าตนจะได้รับประโยชน์จากเขาในปริมาณที่ตนพอใจการตัดสินใจทางจริยธรรมจะกระทำ โดยคำนึงถึงวัตถุ หรือกายภาพเป็นหลัก เช่น ถ้าใครคนหนึ่งถูกจับได้ว่า ขโมยรถยนต์ การลงโทษจะถูกกำหนดขึ้นมาตามราคาของรถยนต์คันนั้น ถ้ารถยนต์ราคาแพงก็ลงโทษหนัก ถ้าราคาถูกก็ลงโทษให้เบาลง เด็กจะค่อย ๆ เห็นความสำคัญของการตนเองได้รับรางวัลหรือคำ ชมเชย การสัญญาว่าจะให้รางวัลจึงเป็นแรงจูงใจให้เขากระทำ ความดีได้มากกว่าการดูต่ำหรือชู้ว่าจะลงโทษ เช่น เด็กผู้หญิงจะช่วยบิดามารดาทำ ความสะอาดบ้าน เพื่อว่าจะได้เงินรางวัลมากขึ้นและเด็กชายจะช่วยรดน้ำต้นไม้ ก็เพื่อจะได้รับคำ ชมเชย และเด็กในขณะนี้เริ่มรู้จักแลกเปลี่ยนกันแบบเด็ก ๆ เช่น เมื่อเขาให้ฉันมา ฉันก็ต้องตอบแทนเขาไป เริ่มมีความเข้าใจในความคิดของคนอื่น

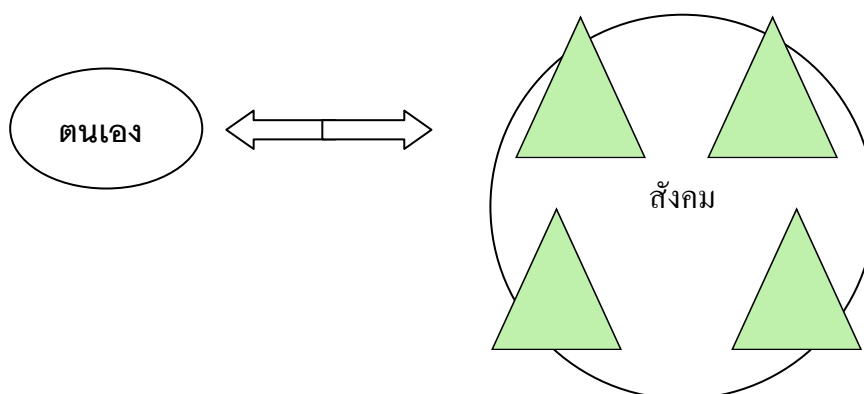
(๒) ระดับตามกฎเกณฑ์หรือระดับทำ ตามสังคมและประเพณี (Conventional Level) อายุ ๑๐ - ๑๖ ปี เป็นค่านิยมทางจริยธรรมในระดับที่เป็นแบบแผน (Conventional) มีอยู่ในการประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ในอันที่จะรักษาระเบียบแบบแผน และในอันที่จะสนองความคาดหวังของผู้อื่น จริยธรรมในระดับนี้ประกอบด้วยขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม อีก ๒ ขั้น คือ

ขั้นที่ ๓ (๑๐ – ๑๓ ปี) ขั้นทำ ตามผู้อื่นเห็นชอบ (The Interpersonal Concordance or “Good Boy-Nice Girl” Orientation)

เป็นขั้นที่คนเราเริ่มนำ เอาความรู้สึก หรือความคิดเห็นที่แท้จริงของผู้อื่นเข้ามา พิจารณาตัดสินใจทำอะไรลงไปก็ต้องคิดแล้วว่า สิ่งนั้นจะไม่ทำ ให้ผู้อื่นเดือดร้อน หากแต่จะนำ ความชื่นชอบมาให้ แรงจูงใจที่จะประพฤติจริยธรรมในขั้นนี้ก็คือการได้เป็นคนดี มีคนยอมรับ ความรู้สึกทางจิตใจเข้ามามีบทบาทสำคัญ การกำหนดแนวทางความประพฤติจริยธรรมจึงเป็นเรื่องของการทำ ตามคนส่วนมาก พฤติกรรมของคนในขั้นนี้จะเป็นไปตามข้อตกลงต่าง ๆ ที่เหมาะสมของกลุ่มชนที่เขาอาศัยอยู่อย่างเหนียวแน่น จะไม่มีการทำ อะไรตามใจตนเอง โดยไม่คิดถึงผู้อื่น เพราะเขาเข้าใจว่าการทำ อะไรตามเสียงส่วนใหญ่เป็นการกระทำ ของคนดี วัยนี้ไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง เห็นแก่พวกพ้องเป็นสำคัญ พยายามทำ ตนให้ผู้อื่นรัก หรือมองเห็นว่า น่ารักการตัดสินใจเชิงจริยธรรมเจตนามีความสำคัญมาก อับอายผู้อื่นที่จะกระทำผู้อื่นรู้เห็นความชั่วของตน

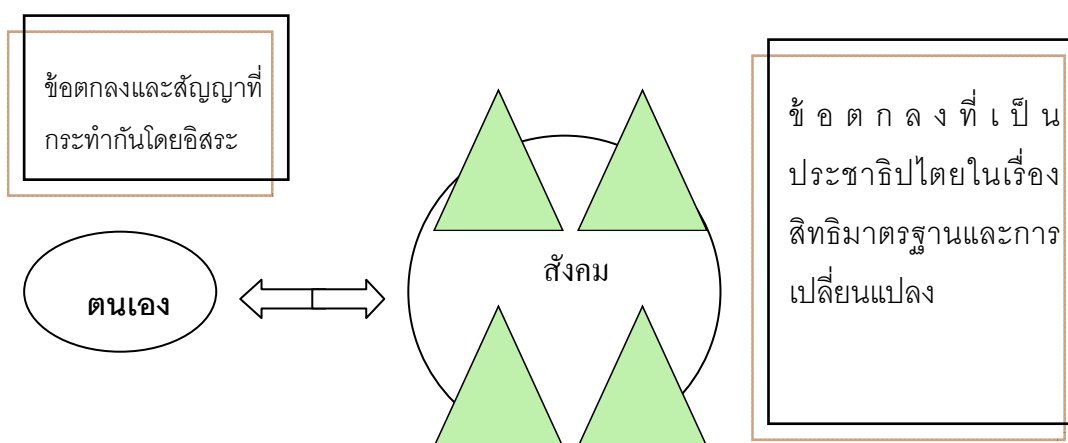
ขั้นที่ ๔ (๑๓ – ๑๖ ปี) ขั้นทำ ตามสังคม (The “Law and Order” Orientation)

เป็นขั้นตอนที่ยึดระบบสังคม มโนธรรม คนเราจะหันเข้าหากฎเกณฑ์ กฎหมาย หรือระเบียบแบบแผนในสังคมเป็นเครื่องนำ ทางความประพฤติ แทนการทำอะไรตามคนหมู่มาก เพื่อให้เป็นที่ยอมรับ คนจะเริ่มคิดว่าความมีเกียรติยศและความเป็นคนที่น่าเคารพนับถือนั้นเป็นสิ่งที่ได้มาจากการรักษากฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคม ความประพฤติของคนที่มีจริยธรรมอยู่ในระดับนี้ จึงจะไปเพื่อรักษาสังคมเป็นประการสำคัญ มีความเข้าใจในบทบาทของคนอื่นด้วย

(๓) ระดับเหนือกฎเกณฑ์ หรือระดับทำ ตามจริยธรรมของตนเอง (Postconventional Level) วัยผู้ใหญ่เพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มีจริยธรรมในขั้นนี้และมักจะเป็นอายุ ๑๖ ปีขึ้นไป บุคคลระดับเหนือกฎเกณฑ์จะเป็นผู้ซึ่งแยก “ตน” ออกจากกฎเกณฑ์และความคาดหวังของผู้อื่นและกำหนดค่าของตัวเองในรูปของหลักจริยธรรมที่ตนเลือก คนในระดับเหนือกฎเกณฑ์บางคนจะเข้าใจและยอมรับกฎเกณฑ์ทางสังคม แต่การยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคมจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักจริยธรรมโดยทั่วไปที่กำหนดขึ้นอย่างที่เป็นที่ยอมรับกันและเป็นรากฐานของกฎของสังคม หลักจริยธรรมเหล่านี้ในบางกรณีจะเกิดขัดแย้งกับกฎเกณฑ์ของสังคม ซึ่งในกรณีเช่นนี้พวกเหนือกฎเกณฑ์จะพิจารณาตัดสินโดยใช้หลักจริยธรรมมากกว่าที่จะใช้กฎเกณฑ์ จริยธรรมร่วมในระดับนี้ประกอบด้วยขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ๒ ขั้น คือ

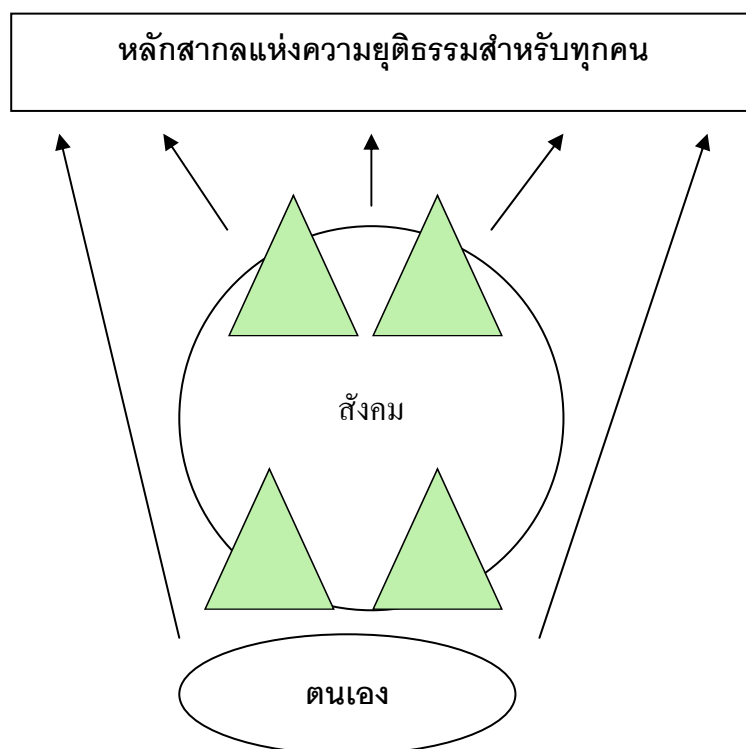
ขั้นที่ ๕ (๑๖ - ๒๕ ปี) ขั้นทำ ตามคำ มั่นสัญญา (The social Contract, Legalistic Orientation)

เป็นขั้นที่โดยปกติแล้วหลักการต่าง ๆ จะถูกเขียนขึ้นมาเป็นลายลักษณ์อักษรในรูปของกฎหมาย คนจะเริ่มเห็นความสำคัญของกฎหมาย สัญญาประชาคม กฎหมายต่าง ๆ จะถูกมองว่าเป็นระบบของการปกครองเลยทีเดียว สิ่งใดที่ถือว่าถูกต้องดีงาม สิ่งนั้นต้องเป็นสิ่งที่สังคมทั้งหมดกระทำ คนที่มีจริยธรรมอยู่ในระดับนี้จะถือว่าไม่มีความสมบูรณ์ถึงที่สุดในทางกฎหมาย สังคมสามารถเปลี่ยนแปลงมาตรฐานต่าง ๆ ของสังคมได้ ถ้าแต่ละบุคคลเห็นพ้องต้องกันที่จะมีการเปลี่ยนแปลงนั้น โดยปกติจะกระทำ ขึ้นก็ด้วยเหตุผลที่จะช่วยให้คนส่วนมากเป็นคนดี เรื่องใดก็ตามที่กฎหมายครอบคลุมไม่ถึง สิ่งที่ดีว่าถูกต้องจะเป็นเรื่องของความคิดเห็นส่วนตัว และข้อตกลงระหว่างบุคคล การตรารัฐธรรมนูญก็เกิดขึ้นในขั้นนี้ บุคคลที่ใช้หลักการในขั้นนี้จะมีการกระทำ ที่หลบหลีก มิให้ถูกตราหน้าว่าเป็นคนขาดเหตุผล เป็นคนไม่แน่นอน โดดเดี่ยวไม่มีหลักยึด ไม่มีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน คำ ว่า หน้าทีของบุคคลในขั้นนี้ หมายถึง การทำ ตามที่ตกลงหรือสัญญาไว้

กับผู้อื่น โดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตนมีความ
เคารพตนเอง และต้องการให้คนอื่นเคารพตนเองด้วย จริยธรรมขั้นนี้พบมากในผู้ใหญ่หรือ
วัยรุ่นตอนปลายบางคน

ขั้นที่ ๖ (อายุ ๒๕ ปีขึ้นไป) ขั้นยึดอุดมคติสากล (The Universal Ethical Principle
Orientation)

เป็นขั้นที่เกี่ยวข้องกับหลักการต่าง ๆ ทางจริยธรรมที่เป็นอุดมคติสากล สิ่งที่ถือว่า
ถูกต้องจะเป็นเรื่องของลำ นึกของแต่ละบุคคล ซึ่งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่มันถูกต้องหรือมัน
เหมาะสมในการนำ ไปใช้กับทุกคน (ทุกชาติ) ลักษณะเช่นนี้เรียกว่า หลักจริยธรรมซึ่งมีลักษณะ
แตกต่างไปจากกฎเกณฑ์ ตรงที่กฎเกณฑ์เป็นสิ่งที่เฉพาะเจาะจง เช่น (ท่านจะต้องไม่ลักทรัพย์) แต่
หลักจริยธรรมมีลักษณะทั่ว ๆ ไป (เช่นมนุษย์เกิดมาเท่าเทียมกันหมด) หลักจริยธรรมที่สำคัญมาก
ที่สุดจะเกี่ยวข้องกับเรื่องความยุติธรรม ความเสมอภาคและความภาคภูมิใจในศักดิ์ศรีของการเป็น
มนุษย์ทุกคน หลักการเหล่านี้อยู่ในระดับที่สูงกว่า กฎหมายต่าง ๆ ทั้งหลายที่เขียนไว้เป็นลาย
ลักษณ์อักษร พัฒนาการทางจริยธรรมขั้นนี้จะพบในผู้ใหญ่ที่มีความเจริญทางสติปัญญาในขั้นสูง
มีประสบการณ์และมีความรู้อย่างกว้างขวางเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมของตนเองและของ
สังคมอื่น ๆ ในโลก บุคคลที่ใช้หลักการขั้นนี้จะเป็นผู้ที่รับเอาความคิดที่เป็นสากลของผู้เจริญแล้วมี
สายตาหรือความคิดเห็นที่กว้างไกลกว่ากลุ่มหรือสังคมของตนที่เป็นสมาชิกอยู่ บุคคลประเภทนี้จะ

มีอุดมคติหรือคุณธรรมประจำใจ เช่น ยึดถือโลกบาลธรรม ๒ ประการ คือ หิริ ความละอายแก่ใจตนเองในการที่จะกระทำ ชั่ว และมีโอตตัมปะ คือ ความเกรงต่อบาป เพราะมีความเชื่อในหลักสากลที่ว่าความเลวนั้นถ้าบุคคลกระทำ แล้วถึงแม้จะรอดพ้นไม่ถูกผู้ใดลงโทษ แต่โทษที่ได้รับคือผู้กระทำความเลวนั้นจะมีจิตใจต่ำลง

ดวงเดือน พันธุมนาวิน^๑ ได้สรุปขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมทั้ง ๖ ขั้น ดังนี้

ตารางที่ ๒.๔

แสดงเหตุผลเชิงจริยธรรม ๖ ขั้น แบ่งเป็น ๓ ระดับ ในทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับของจริยธรรม
ขั้นที่ ๑ หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ (๒ - ๗ ปี)	๑. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (๒ - ๑๐ ปี)
ขั้นที่ ๒ หลักการแสวงหารางวัล (๗ - ๑๐ ปี)	(ระดับต่ำ)
ขั้นที่ ๓ หลักการทำ ตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (๑๐ - ๑๓ ปี)	๓. ระดับตามกฎเกณฑ์ (๑๐ - ๑๖ ปี)
ขั้นที่ ๔ หลักการทำ ตามหน้าที่ทางสังคม (๑๓ - ๑๖ ปี)	(ระดับกลาง)
ขั้นที่ ๕ หลักการทำงานตามคำ มั่นสัญญา (๑๖ ปีขึ้นไป)	ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (๑๖ ปีขึ้นไป)
ขั้นที่ ๖ หลักการยึดอุดมคติสากล (ผู้ใหญ่)	(ระดับสูง)

ที่มา : ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจันปัจฉานีก, ๒๕๒๐, หน้า ๔๓.

^๑ ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจันปัจฉานีก, จริยธรรมของเยาวชน, หน้า ๔๓.

โคลเบอร์ก^๑ (Kohlberg, 1969) เชื่อว่าพัฒนาการของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม เป็นไปตามลำดับขั้น จากขั้นที่หนึ่งผ่านไปตามลำดับจนถึงขั้นที่หก จะข้ามขั้นไม่ได้ เพราะคนเราจะให้เหตุผลในขั้นที่ต่ำกว่าก่อน ต่อมาเมื่อได้รับประสบการณ์ทางสังคมใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น หรือสามารถเข้าใจความหมายของประสบการณ์เก่าได้ดีขึ้น จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและเหตุผล ทำให้การให้เหตุผลในขั้นที่สูงมีมากขึ้น ส่วนเหตุผลในขั้นที่ต่ำกว่าจะได้รับการใช้น้อยลง ทุกทีและถูกทิ้งไปในที่สุด

ส่วนบ่อเกิดของเหตุผลเชิงจริยธรรมนั้น โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1969) มีความเห็นว่าการพัฒนาทางการเรียนรู้ในขณะที่ยังเด็กได้มีโอกาสติดต่อกัมพันธ์กับผู้อื่น การได้เข้ากลุ่มทางสังคมประเภทต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้ที่มีความฉลาดได้เรียนรู้บทบาทของตนเองและของผู้อื่นอันจะช่วยให้เขาพัฒนาทางจริยธรรมในขั้นที่สูงขึ้นไปได้อย่างรวดเร็ว โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1969) เชื่อว่าการพัฒนาทางจริยธรรมนั้นมิใช่การรับความรู้จากการพำรสอนของผู้อื่นโดยตรง แต่เป็นการผสมผสานระหว่างความรู้เกี่ยวกับบทบาทของตนต่อผู้อื่นและบทบาทของผู้อื่นด้วย รวมทั้งข้อเรียกร้องและกฎเกณฑ์ของกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งอาจจะขัดแย้งกัน แต่ในขณะเดียวกันก็ผลักดันให้บุคคลพัฒนาไปตามขั้นตอนในทิศทางเดียวกันเสมอ ไม่ว่าบุคคลจะอยู่ในกลุ่มใดหรือสังคมใดก็ตาม

สรุปได้ว่าทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมทั้งของเพียเจต์ และโคลเบอร์ก (Kohlberg, 1969) ต่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่าจริยธรรมในตัวบุคคลสามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นได้ และพัฒนาการทางจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับอายุและพัฒนาการทางสติปัญญา การพัฒนาการจะเป็นไปตามลำดับขั้นจะไม่มีขั้นข้ามขั้น ซึ่งจะพัฒนาจากขั้นต่ำไปจนถึงขั้นสูงกว่า และพอใจที่จะคิดถึงจริยธรรมในขั้นที่สูงกว่าขั้นที่ตนมีอยู่ไปหนึ่งขั้น จากหลักการพัฒนาการทางจริยธรรมตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg, 1969)

๒.๕.๓ องค์ประกอบในการพัฒนาจริยธรรมโดยการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

องค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาจริยธรรมโดยวิธีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม คือ เรื่องราวที่เป็นข้อขัดแย้งทางจริยธรรม (Moral Dilemma) ซึ่งเป็นเรื่องราวที่แสดงถึงสภาพการณ์ที่มีความขัดแย้งทางจริยธรรม ระหว่างเหตุผลส่วนตัวกับกฎเกณฑ์ของสังคม ยากต่อการตัดสินใจว่าถูกหรือผิด ยากต่อการตัดสินใจว่าจะเลือกปฏิบัติในทางใด เป็นต้น โดยครูจะเสนอเรื่องราว

^๑ Kohlberg, L., Stages and Sequences: The cognitive-developmental approach to socialization, In D.A. Goslin, ed., *Handbook of Socialization Theory and Research*, (Chicago: Rand McNally, 1969), p. 394.

ดังกล่าวแก่นักเรียนเพื่อให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่าควรจะต้องตัดสินใจต่อกรณีนั้น ๆ อย่างไร พร้อมทั้งแสดงเหตุผลประกอบ ซึ่งการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมจะดำเนินไปด้วยดีต้องอาศัยองค์ประกอบหลักๆ^๑ ดังนี้

๑) เรื่องราวที่เป็นข้อขัดแย้งทางจริยธรรม การพัฒนาจริยธรรมโดยวิธีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม เป็นการเสนอเรื่องราวที่เป็นข้อขัดแย้งทางจริยธรรม(Moral Dilemma) ซึ่งเป็นเรื่องราวที่แสดงถึงสภาพการณ์ที่มีความขัดแย้งทางจริยธรรม ระหว่างเหตุผลส่วนตัวกับกฎเกณฑ์ทางสังคม ยกต่อการตัดสินใจว่าถูกหรือผิด

๒) บทบาทของครูและนักเรียน

(๑) บทบาทของครู บทบาทในการให้การอภิปรายดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาจริยธรรมด้วยการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม สิ่งสำคัญที่สุดคือ การอภิปรายครูมีหน้าที่กระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นด้วยการถามคำถาม คอยดูแลให้นักเรียนอภิปรายแสดงความคิดเห็นตรงตามประเด็น

(๒) บทบาทของนักเรียน การพัฒนาจริยธรรมด้วยวิธีการใช้เหตุผลเป็นการฝึกฝนและพัฒนาให้นักเรียนได้ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของตนให้สู่ระดับที่สูงขึ้น นักเรียนจึงต้องแสดงความคิดเห็นพร้อมทั้งให้เหตุผลประกอบอย่างเต็มที่ ซึ่งมีทั้งการอภิปรายกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย

๓) การวางแผนการสอน ครูต้องมีการวางแผนการสอนทุกครั้งที่จะทำ การพัฒนาจริยธรรมด้วยการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม โดยจัดทำ แผนดังนี้

(๑) ส่วนที่หนึ่ง การเสนอเรื่องราวที่เป็นข้อขัดแย้งทางจริยธรรม ให้กับนักเรียน เมื่อเข้าใจเรื่องราบดีแล้ว ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น พร้อมกับระบุเหตุผลประกอบความคิดเห็นนั้น ๆ การแสดงความคิดเห็นนี้ มีทั้งการอภิปรายในกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย และสรุปความคิดเห็นส่วนบุคคล

(๒) ส่วนที่สอง การเสนอเรื่องราวที่เป็นข้อขัดแย้งทางจริยธรรมเพิ่มเติม ในบางกรณีนักเรียนอาจมีความคิดเห็นที่ตรงกันว่า ตัวเอกของเรื่องทำ เช่นนั้นถูกต้องแล้ว การอภิปรายเหตุผลย่อมไม่เกิดขึ้น การพัฒนาจริยธรรมก็ไม่บรรลุเป้าหมาย เนื่องจากการพัฒนาจริยธรรมด้วยการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนั้นหัวใจของวิธีการอยู่ที่การแสดงความคิดเห็นหลากหลายของนักเรียน และบนพื้นฐานของการแสดงเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับต่าง ๆ กัน ครูจึงควรเตรียมเสนอเรื่องราวบางประเด็นเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มความขัดแย้ง และให้นักเรียนทบทวนความคิดเห็นอีกครั้ง

^๑ สิริวรรณ ศรีพหล, “หน่วยที่ ๘ การพัฒนาจริยธรรม : การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม” ใน เอกสารชุด วิชาจริยศึกษา, (นนทบุรี : สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๙), หน้า ๔๕๐-๔๖๐.

(๓) ส่วนที่สาม ตั้งคำถามยั่วยุให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ในการพัฒนาจริยธรรม โดยการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนี้ นักเรียนจะต้องอภิปรายแสดงความคิดเห็นของตนให้มากที่สุด แนวทางการ ยั่วยุให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นก็คือ การถามคำถามที่ท้าทายเมื่อครูเสนอเรื่องราวที่เป็นข้อขัดแย้งเชิงจริยธรรมจบลง แล้วให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นทันทีที่นักเรียนอาจจะยังไม่อยากแสดงความคิดเห็นจึงควรมีคำถามเพื่อยั่วยุให้นักเรียนอยากตอบ

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเลี้ยงดูเด็ก

ศิริกุล อิศรานุรักษ์และคณะ^๑ ได้ทำ การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา สัมพันธภาพในครอบครัวกับการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว” การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑, ๒ และ ๓ ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว เพศ อายุ ลำดับการเกิด จำนวนพี่น้อง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการได้รับการยอมรับจากเพื่อน กับการเห็นคุณค่าในตนเอง กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน ๑๙๒ คน เก็บข้อมูลในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๔๑ สถิติวิเคราะห์ที่ใช้คือ ไคสแควร์ และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ ๕๐ เห็นคุณค่าในตนเองระดับสูง และอีกร้อยละ ๕๐ เห็นคุณค่าในตนเองระดับต่ำ และพบว่ารูปแบบการเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว อายุ และการได้รับการยอมรับจากเพื่อน มีความสัมพันธ์กับระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$)

บัณฑิต ศรีไพศาล, เสาวนีย์ พัฒนอมร และคณะ^๒ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพสมรสของบิดา มารดา และสภาพแวดล้อมใน

^๑ ศิริกุล อิศรานุรักษ์และคณะ, “รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา สัมพันธภาพในครอบครัวกับการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว”, รายงานการวิจัย, (วารสารกุมารเวชศาสตร์ ปีที่ ๓๙ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มีนาคม ๒๕๔๓), หน้าบทคัดย่อ.

^๒ บัณฑิต ศรีไพศาล, เสาวนีย์ พัฒนอมร และคณะ, การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพสมรสของบิดา มารดา และสภาพแวดล้อมใน ครอบครัว กับปัญหาพฤติกรรมและปัญหาทางอารมณ์ ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนมัธยมศึกษาศึกษา พ.ศ. ๒๕๓๖-๒๕๓๘, รายงานการวิจัย, (ศูนย์สุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๔๔), หน้าบทคัดย่อ.

ครอบครัว กับปัญหาพฤติกรรมและปัญหาทางอารมณ์ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนมัธยมศึกษาศึกษา พ.ศ. ๒๕๓๖-๒๕๓๘ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพสมรสของบิดา มารดาและสภาพแวดล้อมในครอบครัวกับปัญหาพฤติกรรม และปัญหาทางอารมณ์ของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนมัธยมศึกษาศึกษาในปีการศึกษา ๒๕๓๖-๒๕๓๘ ทั้งหมดจำนวน ๑,๑๗๗ คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามระเบียบประวัตินักเรียน แบบสอบถามเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในครอบครัว และแบบสำรวจพฤติกรรมเด็ก วิเคราะห์ข้อมูลโดยคอมพิวเตอร์ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. นักเรียนที่บิดามารดามีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีสภาพแวดล้อมในครอบครัวทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

๒. นักเรียนที่บิดามารดามีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีปัญหาพฤติกรรมและปัญหาทางอารมณ์แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

๓. นักเรียนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมในครอบครัวที่แตกต่างกันในทุกด้านมีปัญหาพฤติกรรมและปัญหาทางอารมณ์แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

วงษ์เดือน สายสุวรรณ^๑ ทำการศึกษาวิจัยเรื่องประวัติการถูกลงโทษของมารดา พฤติกรรมก้าวร้าวของมารดา และพฤติกรรมก้าวร้าวของบุตร ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการลงโทษบุตรของมารดา สรุปผลการวิจัย ดังนี้

๑. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบพฤติกรรมการลงโทษบุตรของมารดาจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว และเพศของบุตร พบว่า มารดาที่มีอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพแตกต่างกันมีพฤติกรรมการลงโทษบุตรไม่แตกต่างกัน ส่วนมารดาที่มีสภาพเศรษฐกิจของครอบครัวแตกต่างกันมีพฤติกรรมการลงโทษบุตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยมารดาที่ครอบครัวมีรายได้ไม่เพียงพอใช้จ่ายมีพฤติกรรมการลงโทษบุตรมากกว่ามารดาที่ครอบครัวมีรายได้เพียงพอใช้จ่ายและมีเหลือเก็บ ส่วนคู่อื่นไม่พบความแตกต่างสำหรับมารดาที่มีบุตรเพศแตกต่างกันมีพฤติกรรมการลงโทษบุตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ โดยมารดาที่มีบุตรเพศชายมีพฤติกรรมการลงโทษบุตรมากกว่ามารดาที่มีบุตรเพศหญิง

^๑ วงษ์เดือน สายสุวรรณ, ประวัติการถูกลงโทษของมารดา พฤติกรรมก้าวร้าวของมารดา และพฤติกรรมก้าวร้าวของบุตร ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการลงโทษบุตรของมารดา, การประชุมวิชาการสุขภาพจิตนานาชาติ ครั้งที่ ๓ ปี ๒๕๔๗, (สถาบันกัลยาณิศราชชนนีนาครินทร์ กรมสุขภาพจิต, ๒๕๔๗), หน้าบทคัดย่อ.

๒. ผลการวิเคราะห์ตัวแปร ประวัติการถูกลงโทษของมารดา พฤติกรรมก้าวร้าวของมารดา และพฤติกรรมก้าวร้าวของบุตรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการลงโทษบุตรของมารดา พบว่า ตัวแปรที่มีประสิทธิภาพในการทำนายพฤติกรรมการลงโทษบุตรของมารดา ได้แก่ ประวัติการถูกลงโทษของมารดา พฤติกรรมก้าวร้าวของมารดา และพฤติกรรมก้าวร้าวของบุตร โดยสามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการลงโทษบุตรของมารดาได้ร้อยละ ๔๐.๓ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๑

รัชวัลย์ บุญโถม และวัชรีย์ อุจะรัตน์^๑ ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง สัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดา และบุตรในนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาที่ใช้สาร เสพติด ผลการวิจัยพบว่า สัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดา และบุตรในนักเรียนระดับมัธยมศึกษา และอาชีวศึกษาที่ใช้สารเสพติด เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ โดยศึกษาสัมพันธภาพ ๔ รูปแบบ ระหว่างบุตรกับบิดา และมารดาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาที่ใช้สารเสพติด ในจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๙๓ คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามสัมพันธภาพ ๔ รูปแบบ คือ แบบยอมรับ แบบควบคุม แบบละเลย และแบบปกป้องมาก สถิติที่ใช้ คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีดีตันแคน โดยทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และ ๐.๐๑ ผลการศึกษา สัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดา และบุตร พบสัมพันธภาพระหว่างบุตรกับบิดา มารดา เป็นแบบยอมรับมากที่สุด และสัมพันธภาพแบบละเลยน้อยที่สุด

ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไปของบุตร บิดา และมารดากับสัมพันธภาพระหว่างบุตรกับบิดา พบปัจจัยที่มีผลต่อสัมพันธภาพแบบยอมรับของบิดา คือ จำนวนสมาชิกครอบครัว สัมพันธภาพแบบควบคุมของบิดา พบปัจจัยคือ บุคคลที่บุตรอาศัยอยู่ด้วย สารเสพติดที่ใช้ในปัจจุบัน และอายุของมารดา สัมพันธภาพแบบละเลยของบิดา พบปัจจัยคือ บุคคลที่บุตรอาศัยอยู่ด้วย และสัมพันธภาพแบบปกป้องมากของบิดา พบปัจจัยคือ จำนวนสมาชิกครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไปของบุตร บิดา และมารดากับสัมพันธภาพระหว่างบุตรกับมารดา พบปัจจัยที่มีผลต่อสัมพันธภาพแบบยอมรับของมารดา คือ ระดับการศึกษาของมารดา สัมพันธภาพแบบควบคุมของมารดา พบปัจจัยคือ ระดับชั้นที่บุตรกำลังศึกษา และบุคคลที่บุตร

^๑ รัชวัลย์ บุญโถม และวัชรีย์ อุจะรัตน์, “สัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดา และบุตรในนักเรียนระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาที่ใช้สาร เสพติด”, รายงานการวิจัย, (ศูนย์สุขภาพจิตเขต ๑ กรมสุขภาพจิต, ๒๕๔๔), หน้าบทคัดย่อ.

อาศัยอยู่ด้วย สัมพันธภาพแบบละเอียดเลยมารดา พบปัจจัย คือ บุคคลที่บุตรอาศัยอยู่ด้วย และ สัมพันธภาพแบบปกป้องมากของมารดา ไม่พบปัจจัยใดที่มีผล

มยุรี นิรัตธราดร, กอบกุล พันธุ์เจริญวรกุล, Susan Gennaro, ธวัชชัย วรพงศธร, ยาใจ สิทธิมงคล ทำการศึกษาวิจัย เรื่องการเห็นคุณค่าในตนเอง การสนับสนุนทางสังคม และภาวะซึมเศร้าในมารดาวัยรุ่นไทย ภาวะซึมเศร้าในมารดาวัยรุ่นส่งผลกระทบต่อภาวะสุขภาพทั้งของมารดาและทารก มีการศึกษาพบว่าการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำและขาดการสนับสนุนทางสังคม เป็นปัจจัยเสี่ยงของการเกิดภาวะซึมเศร้าในมารดาวัยรุ่น สำหรับประเทศไทย การวิจัยเกี่ยวกับภาวะซึมเศร้าในมารดาวัยรุ่นยังมีจำกัดโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของภาวะซึมเศร้าในระยะตั้งครรภ์ต่อการทำนายภาวะซึมเศร้าหลังคลอด การศึกษาติดตามไปข้างหน้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบแบบจำลองเชิงโครงสร้างของการเกิดภาวะซึมเศร้าในมารดาวัยรุ่นไทย และอธิบายความสัมพันธ์ของการเห็นคุณค่าในตนเอง การสนับสนุนทางสังคม และภาวะซึมเศร้าในระยะก่อนคลอด กับภาวะซึมเศร้าหลังคลอดของมารดาวัยรุ่นไทย กลุ่มตัวอย่างคือสตรีตั้งครรภ์อายุต่ำกว่า ๒๐ ปี จำนวน ๓๔๐ ราย จาก ๔ โรงพยาบาลในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล คัดเลือกโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน สตรีตั้งครรภ์วัยรุ่นที่เข้าร่วมโครงการวิจัยตอบแบบสอบถามครั้งแรกในระยะไตรมาสที่สามของการตั้งครรภ์ได้แก่แบบสอบถามการเห็นคุณค่าในตนเอง การสนับสนุนทางสังคม และแบบวัดภาวะซึมเศร้า รวมทั้งแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล และตอบแบบสอบถามครั้งที่ ๒ ขณะมารับบริการตรวจหลังคลอด ๖ สัปดาห์ ผลการศึกษาพบว่า ความผันแปรของภาวะซึมเศร้าหลังคลอดได้ร้อยละ ๘๔ แบบจำลองที่เหมาะสมนี้แสดงให้เห็นว่าในแต่ละช่วงเวลา การเห็นคุณค่าในตนเองและการสนับสนุนทางสังคมมีอิทธิพลโดยตรงทางลบต่อภาวะซึมเศร้าทั้งในระยะก่อนคลอดและหลังคลอด นอกจากนี้ยังพบว่าภาวะซึมเศร้าในระยะก่อนคลอดมีอิทธิพลโดยตรงทางบวกต่อภาวะซึมเศร้าหลังคลอด โดยพบว่าร้อยละ ๘๙.๗๓ ของมารดาวัยรุ่นที่มีภาวะซึมเศร้าในระยะก่อนคลอดมีภาวะซึมเศร้าหลังคลอดด้วย การเห็นคุณค่าในตนเอง การสนับสนุนทางสังคมในระยะก่อนคลอดมีอิทธิพลทั้งโดยตรงและทางอ้อมต่อภาวะหลังคลอด ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า การตรวจคัดกรองภาวะซึมเศร้าในระยะก่อนคลอดอาจช่วยให้พยาบาลสามารถค้นพบหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นที่มี

---

๑ มยุรี นิรัตธราดร, กอบกุล พันธุ์เจริญวรกุล, Susan Gennaro, ธวัชชัย วรพงศธร, ยาใจ สิทธิมงคล, “การเห็นคุณค่าในตนเอง การสนับสนุนทางสังคม และภาวะซึมเศร้าในมารดาวัยรุ่นไทย”, รายงานการวิจัย, (วารสารวิจัยทางการพยาบาล ๒๐๐๕ : ๙ (๓), ๒๕๔๘), หน้า ๖๓ - ๗๕.

ภาวะเสี่ยงที่จะเกิดภาวะซึมเศร้าหลังคลอด และให้ความช่วยเหลือเพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าหลังคลอดได้โดยการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเอง และการสนับสนุนทางสังคมของมารดาด้วย

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเชิงคุณธรรมของเด็ก

ชัยณรงค์ ศรีสุข^๑ ได้ศึกษาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอท่าบ่อจังหวัดหนองคาย การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ตามการรับรู้ของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๒๕๘ คน ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตามคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ๕ ด้าน คือ ด้านมีความซื่อสัตย์สุจริต ด้านมีความเมตตา กรุณา ด้านมีวินัย ด้านมีความรับผิดชอบ และด้านประหยัด ผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏ ดังนี้

๑. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โดยรวมและนักเรียนหญิงมีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์โดยรวมและเป็นรายด้าน ๕ ด้าน อยู่ในระดับมาก ยกเว้นนักเรียนโดยรวมมีความซื่อสัตย์สุจริตอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนนักเรียนชายมีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์โดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง

๒. นักเรียนหญิงมีค่าเฉลี่ยคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง ๕ ด้าน มากกว่านักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

พนิดา สินสุวรรณ และคณะ^๒ ได้ทำการศึกษาสภาพการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรพุทธศักราช ๒๕๒๔ ของครูผู้สอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตการศึกษา ๘ พบว่า ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีปัญหาเนื่องจากครูไม่มีพื้นความรู้ และขาดประสบการณ์ ใช้วิธีการสอนแบบบรรยายแต่ขาดการอธิบายให้นักเรียนได้เข้าใจอย่างกระจ่างได้ ไม่สามารถทำการวัดผลและประเมินผลด้านจิตพิสัยได้

^๑ ชัยณรงค์ ศรีสุข, “คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย”, รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม., (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๕), หน้า ๖๕-๖๖.

^๒ พนิดา สินสุวรรณ และคณะ, สภาพการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักสูตร ๒๕๔๔ ของครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตการศึกษา ๘, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕), หน้า ๕๐.

สมเดช ใจหวัง^๑ ได้ศึกษาการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านไทร อำเภอบึง จังหวัดศรีสะเกษ การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านไทร อำเภอบึง จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในตนเองได้ตามกรอบ การศึกษา ๓ ด้าน คือ ๑) ความมีวินัย ๒) ความรับผิดชอบ ๓) ความซื่อสัตย์ กลุ่มผู้ร่วมศึกษา ค้นคว้ามีจำนวน ๔ คน ได้แก่ ผู้ศึกษาค้นคว้า จำนวน ๑ คน และผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า จำนวน ๓ คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล มีจำนวน ๒ คน ได้แก่ วิทยากรในการฝึกอบรมและผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านไทร อำเภอบึง จังหวัดศรีสะเกษ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบ สังเกต แบบบันทึก แบบประเมิน ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า การฝึกอบรมดำเนินการ ๓ กิจกรรม คือ ๑) กิจกรรมเข้าค่ายอบรมพัฒนาจิตเป็นการให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติในการรู้จักสมาทานศีล การ ปฏิบัติสมาธิ การนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จนเกิดศรัทธามุ่งมั่นที่จะพัฒนา ตนเอง ๒) กิจกรรมนำนักเรียนไปวัดในวันธรรมสวนะ เพื่อให้นักเรียนรู้จักปฏิบัติตนเมื่อไปอยู่ใน สถานที่อันควร ๓) กิจกรรมอบรมวันสุดท้ายให้นักเรียนเพื่อให้ นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมที่พึง ประสงค์ในด้านเป็น คนดี มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์กลุ่มเป้าหมายมีความ กระตือรือร้น ต้องการพัฒนาตนเองและร่วมกิจกรรมตลอดการอบรมทำให้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำแนวคิดวิธีการไปพัฒนาตนเองให้มีวินัย มีความรับผิดชอบและความซื่อสัตย์ การ ส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนที่วินัยคุณธรรม จริยธรรม ดำเนินการ ๓ กิจกรรมคือ ๑) กิจกรรมการสอน สอดแทรกในการสอนรายวิชาต่าง ๆ หรือสอดแทรกในการนำเข้าสู่บทเรียน กิจกรรมหรือ เนื้อหา ๒) กิจกรรมการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมโดยตรง เช่น การอบรมหน้าเสาธง ๓) กิจกรรม การบูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียน โดยจัดกิจกรรมภายในโรงเรียนจัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมในโรงเรียนหรือร่วมกับชุมชน กลุ่มเป้าหมายทุกคน มีความมั่นใจในการพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมให้แก่ตนเอง ทำให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมบรรลุตามวัตถุประสงค์ ผลการ พัฒนาการคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ทำให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและสามารถนำไป พัฒนาตนเองได้ ปรากฏว่า กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถคุณธรรมจริยธรรมใน ด้านความมีวินัย ความรับผิดชอบ และความซื่อสัตย์ ให้แก่ตนเอง แต่ยังมีกลุ่มเป้าหมายส่วนหนึ่ง ที่ ยังขาดความรับผิดชอบ ผู้ส่งเสริมได้เน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมโดยตรง เช่น การอบรม

^๑ สมเดช ใจหวัง, “การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านไทร อำเภอบึง จังหวัดศรีสะเกษ”, การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม., (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๗), หน้า ๘๙-๙๐.

หน้าเสาธง เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนเป็นกรณีพิเศษ จึงทำให้กลุ่มเป้าหมาย ทุกคนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำแนวคิดวิธีการไปพัฒนาตนเองในด้านความมีวินัย ความรับผิดชอบและความซื่อสัตย์

ศีลธรรม โพนะทา^๑ ได้ศึกษาการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนบ้านโนนค้อ อำเภอดำม่วง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์เขต ๓ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านโนนค้อ อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า ได้แก่ ครูผู้สอน จำนวน ๒ คน ครูที่ปรึกษาประจำชั้น จำนวน ๖ คน ครูฝ่ายปกครอง จำนวน ๓ คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ แบบประเมินพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนแบบสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน แบบบันทึกพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียน แบบบันทึกการประชุม แบบประเมินโครงการและแบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน ผลจากการศึกษาค้นคว้าปรากฏดังนี้ ก่อนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน พบปัญหา คือ โรงเรียนบ้านโนนค้อมีปัญหาการแสดงพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบ มีปัญหา คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นไม่ช่วยกันทำความสะอาดห้องเรียน และบริเวณเขตที่รับผิดชอบ ไม่ช่วยผู้ปกครองทำงานบ้าน ด้านความซื่อสัตย์ มีปัญหาคือนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น เก็บสิ่งของเพื่อนได้ไม่นำมาแจ้งครูเพื่อส่งคืนเจ้าของ ด้านความสามัคคีมีปัญหาคือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น นักเรียนก่อการทะเลาะวิวาท ไม่มีความรักใคร่กลมเกลียวกัน และด้านความมีระเบียบวินัย มีปัญหาคือนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น แต่งกายไม่เรียบร้อย ไม่ถูกระเบียบของโรงเรียน ส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ หลังการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนบ้านโนนค้ออำเภอดำม่วง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๓ โดยใช้ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ๓ ด้าน คือ ด้านพฤติกรรมของนักเรียน นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหลังการพัฒนาดลดลง ส่งผลให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีการแสดงพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้นและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาหลังการพัฒนาสูงขึ้น ด้านครูผู้สอน ครูผู้สอนมีความเห็นว่าการพัฒนาการจัดกิจกรรมจัดการเรียนการสอน โดยใช้เทคนิค การนิเทศแบบศึกษาเอกสารและการ

^๑ ศีลธรรม โพนะทา, “การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนบ้านโนนค้อ อำเภอดำม่วง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๓”, การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม., (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๖), หน้า ๗๕-๗๖.

ประชุม ทำให้ครูผู้สอน ผู้รับการนิเทศได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเกิดความร่วมมือในการพัฒนามากขึ้น และด้านการมีส่วนร่วมครูและผู้ปกครองนักเรียน ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษาโดยเฉพาะกับผู้ปกครองโรงเรียน เพื่อร่วมกันพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนให้ดีขึ้นจนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

๒.๖.๒. งานวิจัยในต่างประเทศ

ไรเมอร์^๑ (Reimers, 1988) ได้ทำ การศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ของการพัฒนาตนเองกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของวัยรุ่นในเวเนซุเอล่า” เพื่อสำรวจความเข้าใจของวัยรุ่นและโครงสร้างความรับผิดชอบ และประเมินถึงกระบวนการของความเข้าใจและโครงสร้างความรับผิดชอบที่เกี่ยวกับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของวัยรุ่นในด้านการพัฒนาตนเอง และความรับผิดชอบต่อ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา จำนวน ๗๒ คน อายุ ๑๒-๑๔ ปี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์มี ๔ ฉบับ ได้แก่ การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของKohlberg จำนวน ๒ ฉบับ แบบสัมภาษณ์ Regan Subject Object จำนวน ๒ ฉบับ ผลการวิจัยพบว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม การพัฒนาตนเอง ความรับผิดชอบต่อเชิงจริยธรรม และความรับผิดชอบต่อตนเองมีความสัมพันธ์กับอายุ และเพศ และขึ้นของความรับผิดชอบต่อเชิงจริยธรรม มีความสัมพันธ์กับชั้นของการพัฒนาตนเองมากกว่าการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม

ซอง และแฮทตี^๒ (Song and Hattie, 1984) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะทางจิตวิทยา ในครอบครัวว่าเป็น สภาพแวดล้อม ที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเรียนของเด็กมากกว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจของบิดามารดา ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิด ของ**ครอนบาช**^๓ (Cronbach, ๑๙๗๐) มีแนวคิดว่าคุณลักษณะ ทางจิตวิทยาในครอบครัวซึ่งประกอบด้วยบรรยากาศทางปัญญาและอารมณ์ ซึ่งบรรยากาศทางอารมณ์นั้นเป็นคุณลักษณะหนึ่งของสภาพแวดล้อมภายในครอบครัวที่

^๑ Reimers, E., “Judgement of Responsibility : Their Relationship with Self and Moral Reasoning in Venezuelan Adolescents.”, (Dissertation Abstracts International 49, 1988), p. 2597-A.

^๒ Song and Hattie John., “Home Environment Self - concept and Academic Achievement : Acausal Modeling Approach,”, The Journal of Educational Psychology.”, 76 (119), 1984), pp.1276 - 1281.

^๓ Cronbach, Lee J., Education Psychology, 2nd.ed., (New York : Harcourt, Brace, 1970), pp. 112-115.

บิดามารดาสร้างขึ้น เด็กที่ประสบความสำเร็จในชีวิต มักมาจากครอบครัวที่บิดามารดา มีทัศนคติที่ดีต่อลูกและ มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ถ้าเด็กมีบิดามารดาที่เข้าใจตนให้ความรัก ความอบอุ่น และ ช่วยเหลือในเวลาที่ต้องการ เด็กย่อมมีสุขภาพจิตดี และทำให้เด็กเรียนดีได้อย่างเต็มที่ และประสบความสำเร็จในการเรียน

เฮอร์ลอค^๑ (Hurlock, 1964) มีแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัวดังนี้ คือ บิดามารดาที่ยอมรับเด็ก คือการให้ความรัก ความสนใจ สร้างความอบอุ่นให้เกิดขึ้นในบ้านและเห็นความสำคัญกับเด็ก ผลที่ตามมาคือทำให้เด็กเป็นคนที่ทำให้ความร่วมมือ เป็นมิตร มีอารมณ์มั่นคง ว่างใจ มีความรับผิดชอบ ขยันหมั่นเพียร ระมัดระวังรักษาสมบัติของส่วนรวมเท่า ๆ กับของตนเอง มีความตรงไปตรงมา ใฝ่ใจได้ สามารถเผชิญกับชีวิตด้วยความมั่นใจ และมองตนเองได้ตรงกับความเป็นจริง **เกจ และเบอร์ลินเนอร์**^๒ (Gage and Berliner, 1979) ได้กล่าวถึงอิทธิพลของสภาพแวดล้อมในครอบครัว ที่มีผลต่อความสามารถ ของนักเรียนดังนี้ คือเด็กสามารถเรียนรู้ได้โดยตรงตามสภาพการณ์ในครอบครัว และ จากการเรียนแบบผู้ใหญ่ในครอบครัว เด็กจะมีบุคลิกลักษณะและ การใช้ความสามารถของตนเองโดยได้รับอิทธิพลมาจากการพิจารณา และ ทัศนคติของพ่อแม่

สรุป

จากการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมผลงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่กล่าวมาแล้ว แสดงให้เห็นว่า ศึกษารูปแบบการเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวชาวพุทธเป็นเครื่องมือสำคัญในศึกษารูปแบบการเลี้ยงดูที่มีผลต่อพฤติกรรมเชิงคุณธรรมของเด็กในครอบครัวชาวพุทธจึงเป็นแนวทางและกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพต่อการปลูกฝังและหล่อหลอมให้เยาวชนมีคุณธรรมจริยธรรม และ ค่านิยมที่พึงประสงค์ดังกล่าวข้างต้นเข้าไปในชีวิตประจำวันจนกลายเป็นวิถีดำรงชีวิตของแต่ละบุคคลต่อไป

^๑ Hurlock, E. B., *Child Development*, 2nd ed., (New York : Mc Graw - Hill, 1964), p. 661.

^๒ Gage, N.L. and David C.Berliner, *Educational Psychology*, 2nd.ed, (Chicago : Rand Mc Nally College Publishing, 1979), pp. 69-70.

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจปัจจัยครอบครัวที่มีผลต่อพฤติกรรมเชิงคุณธรรมของเด็กในครอบครัวชาวพุทธของเด็กวัยรุ่นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม โดยมีกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังต่อไปนี้

ภาพประกอบที่ ๒.๑
กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ (Independent Variable)

ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

